

OHJAUKSEN JA
TUEN TARPEESSA
OLEVAT NUORET

Näkökulmia ja
toimintatapoja

Suomen Kansanopistoyhdistys – Finlands Folkhögskolförening ry

Hankejulkaisu 2017

Opetus- ja kulttuuriministeriö on tukenut hankkeen toimintaa.

Toimittanut: Tytti Pantsar

ISBN: 978-952-99505-8-4

Kannen kuva: [unsplash.com/Bench Accounting](https://unsplash.com/Bench+Accounting)

Taitto: Marika Elina Kaarlela/Gekkografia

Tästä ryhmästä Suomi on virallisesti ja laajasti huolissaan. Huolissaan nuorista, jotka ovat koulutuksen, työn, harjoittelun ulkopuolella.

Esipuhe

Tämä julkaisu on osa Suomen Kansanopistoyhdistyksen koordinoimaa hanketta: NEET-nuoret ja erityistä tukea tarvitsevat nuoret kansanopistoissa ja työpajoissa. Hanketta rahoitti opetus- ja kulttuuriministeriö. Tähän julkaisuun on koottu hankkeen toimijoiden näkökulmia NEET-käsitteeseen ja nuoruuteen sekä kansanopistojen ja työpajojen toimintamalleja hankkeessa kokeillun perusteella.

Hankkeessa muodostettiin kaksi kansanopisto-työpaja-paria, jotka suuntasivat pedagogisen osaamisensa tuen tarpeessa oleviin nuoriin. Pohjois-Savon opisto toteutti Tukeva-työvalmennussäätiön kanssa verkkoportfolio-moduulin. Alkio-opisto ja Jyväskylän Nuorten Taidetyöpaja rakensivat yhdessä nuorille mahdollisuuksia avaavat pajatyöpäivät. Hankkeen tavoitteena oli yhdistää opinnollisuus ja työtoiminta nuorelle mielekkääksi ja osaamisen kehittymistä tukevaksi kokonaisuudeksi.

Kansanopiston ja työpajan yhteistyökokeilut osoittavat, että nämä tahot voivat osaa misellaan ja pedagogisella kyvykkyydellään edistää ohjauksen ja tuen tarpeessa olevien nuorten polkuja kohti opintoja, työtä, harjoittelua ja oman elämänsä hallintaa. Kehitetyt yhteistyömallit ovat käytettävissä laajemminkin. Ne voivat olla osa yksilöllisesti rakennettua palvelukokonaisuutta. Se voi olla esimerkiksi yhdistelmä kansanopisto-opintoja, työssäoppi mistä, perusopetuksen arvosanojen kohottamista ja harjaantumista oman elämän hallintaan.

Hanketta koordinoi Suomen Kansanopistoyhdistys, jonka hankekumppaneina toimivat Valtakunnallinen Työpajayhdistys ja Humanistinen ammattikorkeakoulu. Taustalta löytyy myös kahden ministeriön hallitusohjelmaan nojaava yhteinen tarve kohdistaa viranomais toimintaa aiemmasta poikkeavin tavoin tilastollisesti suureen NEET-nuorten ryhmään. Tästä ryhmästä Suomi on virallisesti ja laajasti huolissaan. Huolissaan nuorista, jotka ovat koulutuksen, työn, harjoittelun ulkopuolella. NEET-nuorten määrästä on tehty tilastollisia arvioita ja aivan liian suoraviivaisesti vedetty yhtäläisyysmerkit heidän olemisensa ja syrjäytymisen välille.

Humanistisen ammattikorkeakoulun toteuttama toimintatutkimus hankkeen piirissä lisäsi toimintakokonaisuuteen sidoksissa olevien itseymmärrystä ja tuki osallisten kokemusten jäsentämistä. Tässäkin hankkeessa on osoitettu, ettei NEET-nuori ole aina sama kuin syrjäytymisvaarassa oleva nuori. Siksi toimijat pitävät parempana nimitystä ohjauksen ja tuen tarpeessa olevat nuoret. Nimitystä tärkeämpää kuitenkin on, että ohjauksen ja tuen tarpeessa olevat nuoret vahvistivat itsetuntoaan ja tulevaisuuden mahdollisuuksiaan hankkeessa toteutetuissa kokeilussa.

Aki Ojakangas

Suomen Kansanopistoyhdistys – Finlands Folkhögskolförening ry

Tähän julkaisuun on koottu artikkeleita, jotka liittyvät NEET-nuoret ja erityistä tukea tarvitsevat nuoret kansanopistoissa ja työpajoissa hankkeen teemoihin. Artikkelit on koottu verkkojulkaisuksi ja seuraavassa ne on lyhyesti esitelty.

Sisällys

● Ohjauksen ja tuen tarpeessa oleva nuoret kansanopistoissa ja työpajoissa _____ 6

Heidi Vesa ja Tytti Pantsar, Jaana Laitila, Ensio Vatanen

Artikkelissa esitellään NEET-nuoret ja erityistä tukea tarvitsevat nuoret kansanopistoissa ja työpajoissa -hankkeen tuloksia, toteutettuja kokeiluja sekä kehitettyä palvelumallia. Kirjoittajat ovat Alkio-opiston rehtori Jaana Laitila ja Pohjois-Savon opiston rehtori Ensio Vatanen sekä Suomen Kansanopistoyhdistyksen toiminnanjohtaja Tytti Pantsar ja suunnittelija Heidi Vesa.

● Tuettua asumista ja arjen taitoja kansanopistoympäristössä _____ 14

Marja-Sisko Kataikko

Artikkelissa kuvataan käynnissä olevaa kokeiluhanketta, jossa yhdistetään työpajan ja kansanopiston osaamista erityisesti tuetun asumisen ja perustaitojen oppimisen näkökulmasta. Kirjoittaja on hankepääällikkö Marja-Sisko Kataikko Jyväskylän kaupungin Nuorisopalveluiden koordinoimasta Kasvun maisema ESR-hankkeesta.

● Osallisuutta tukevat menetelmät ja toimijoiden yhteistyö _____ 20 NEET-nuorille soveltuvien palvelujen perustana

Johanna Kuivakangas

Artikkeli perustuu vuonna 2017 tehtyyn kokeiluun koskevaan tutkimukseen, jossa tavoiteltiin käytännöllistä ja tutkimuksellista otetta. Tutkimuskohteena olivat toimintamallit, joissa kansanopistot ja työpajat yhteistyössä vahvistaisivat NEET-nuorten aktiivista kansalaisuutta ja sijoittumista yhteiskuntaan. Kirjoittaja Johanna Kuivakangas on Humanistisen ammattikorkeakoulun yliopettaja.

🕒 **Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret – liikehdinnän variaatiot** _____ 26

Tapio Kuure

Artikkelissa käsitellään koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten määrää erilaisilla tilastollisilla aineistoilla. Artikkelissa osoitetaan seuranta-aineistojen avulla, että purettaessa koko ikäluokkaa koskevat suuret luvut pienempiin osiin, voidaan paremmin tarttua niihin ongelmiin, joita nuoret kohtaavat peruskoulun jälkeen ja myöhemmin siirtyessään työmarkkinoille. Kirjoittaja Tapio Kuure on valtio-opin dosentti.

🕒 **Ongelmainen NEET-nuoruus vai hyödyttävä moratorium?** _____ 34

Eeva Sinisalo-Juha

Artikkelissa lähestytään nuoruutta peilaten sitä keskeisiin identiteettiteorioihin, joissa nostetaan nuoruus merkittäväksi vaiheeksi tulevan aikuisuuden muovaajana. Artikkelin toisena juonteena on NEET-nuoren käsite. Kirjoituksessa pohditaan, tuleeko nuoruutta ja NEET-nuoria tarkastella ongelmalähtöisesti vai mahdollisuuksien kautta. Kirjoittaja Eeva Sinisalo-Juha on Humanistisen ammattikorkeakoulun lehtori.

🕒 **Työpajapedagogiikka ja sosiaalinen vahvistuminen työpajatoiminnassa** _____ 40

Susanna Palo ja Reetta Pietikäinen

Artikkelissa kuvataan työpajojen toimintaa yleisesti ja syvennytään erityisesti työpajojen pedagogiikkaan sekä siihen kuinka erilaisilla menetelmillä voidaan tukea sosiaalista vahvistumista. Siinä käsitellään myös sosiaalisen vahvistumisen mittaamiseksi kehitettyä Sovari-mittaria. Kirjoittajat ovat Valtakunnallisen työpajajyhdistyksen kouluttaja Susanna Palo ja asiantuntija Reetta Pietikäinen.

”

Nuorten kautta peilataan
koko kansakunnan
pelkoja ja toiveita.

Ohjauksen ja tuen tarpeessa olevat nuoret kansanopistoissa ja työpajoissa

Puhuttaessa nuorista usein kategorisoidaan heitä erilaisiin ryhmiin. *“Nuorten kautta peilataan koko kansakunnan pelkoja ja toiveita”* sanoi Nuorisotutkimusseuran erikoistutkija Sanna Aaltonen Helsingin Sanomien (1/2017) kirjoittamassa uutisessa. *“Nuoret kaipaavat mediaan enemmän juttuja tavallisista nuorista – nuoriso esiintyy uutisissa helposti joko supermenestyjinä tai ongelmatapauksina.”* Suomen Kansanopistoyhdistyksen vuosina 2016–2017 koordinoimassa NEET-nuoret ja erityisen tuen tarpeessa olevat nuoret kansanopistoissa ja työpajoissa -hankkeen myötä haluamme jatkossa puhua pikimmiten ohjauksen ja tuen tarpeessa olevista nuorista.

Tässä kirjoituksessa esitellään edellä mainitun hankkeen tuloksia. Hankkeen tavoitteena oli mallintaa kansanopistojen ja työpajojen palveluja aiemmasta poikkeavalla tavalla uudelleen nuorille suunnattavaksi palvelukokonaisuudeksi ja saada nuoret koulutuksen ja työelämän piiriin tai toimimaan muulla tavalla aktiivisesti oman osallisuuden kehittämiseksi. Tavoitteena oli myös tukea oppimisvalmiuksien kehittymistä, jatko-opintomahdollisuuksien paranemista, työllistymistä ja osallistumista yhteiskuntaan. Hankkeen kohderyhmänä olivat NEET-nuoret (koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret), jotka erityisesti hyötyisivät oman osallisuuden ja aktiivisena kansalaisena toimimisen kehittamisestä. Palvelumallin kehittämisen tavoitteena oli tunnistaa yhteistyömuodon toiminnalliset ja rahoituskelliset edellytykset sekä opiskelijan toimeentuloon liittyvät mahdolliset ongelmakohdat. Palvelumallin tarkoituksena on yhdistää opinnollisuus ja työtoiminta nuorelle mielekkääksi kokonaisuudeksi. Keskiössä oli näkyvä siitä, kuinka kansanopistot ja työpajat voivat yhdessä tarjota syrjäytymisvaarassa oleville nuorille vaihtoehtoisen tavan ja muodon opiskella ja tunnistaa omaa osallisuutta ja osaamista. Kansanopistot verkostoituvat luontevasti työpajojen kanssa, sillä niiden arvopohja, toimintatavat ja pedagogiikka ovat yhteneviä.

Kaikki NEET-nuoret eivät suinkaan ole syrjäytyneitä, vaan tavallisia nuoria, joille tulisi tarjota ohjausta opiskeluun, työhön ja elämänhallintaan.

Jos sä teet töitä, on tärkeätä päästä eteenpäin, ja sen verran vapautta, että voi ottaa parhaan itsestäs irti.”

MALLIN TAVOITTEET

- Opinnollisuuden ja työtoiminnan yhdistäminen nuorta tukevaksi kokonaisuudeksi.
- Nuorille suunnattujen matalan kynnyksen palveluiden luominen, jotka ovat henkilökohtaisia ja joustavia.
- Vertaisuuden, yhteisöllisyyden ja erilaisten oppimisympäristöjen hyödyntäminen opinto- ja urapolulla.
- Erilaisten toimijoiden yhteistyön mahdollistaminen nuoren yhteiskuntaan asemoitumisen tukemisessa.

Hanketta rahoitti opetus- ja kulttuuriministeriö. Hankkeen yhteistyökumppanina toimivat Valtakunnallinen työpajayhdistys ja Humanistinen ammattikorkeakoulu sekä kokeiluihin osallistuneet kansanopistot ja työpajat.

Kansanopistojen ja työpajojen NEET-nuorille suunnattu palvelumalli

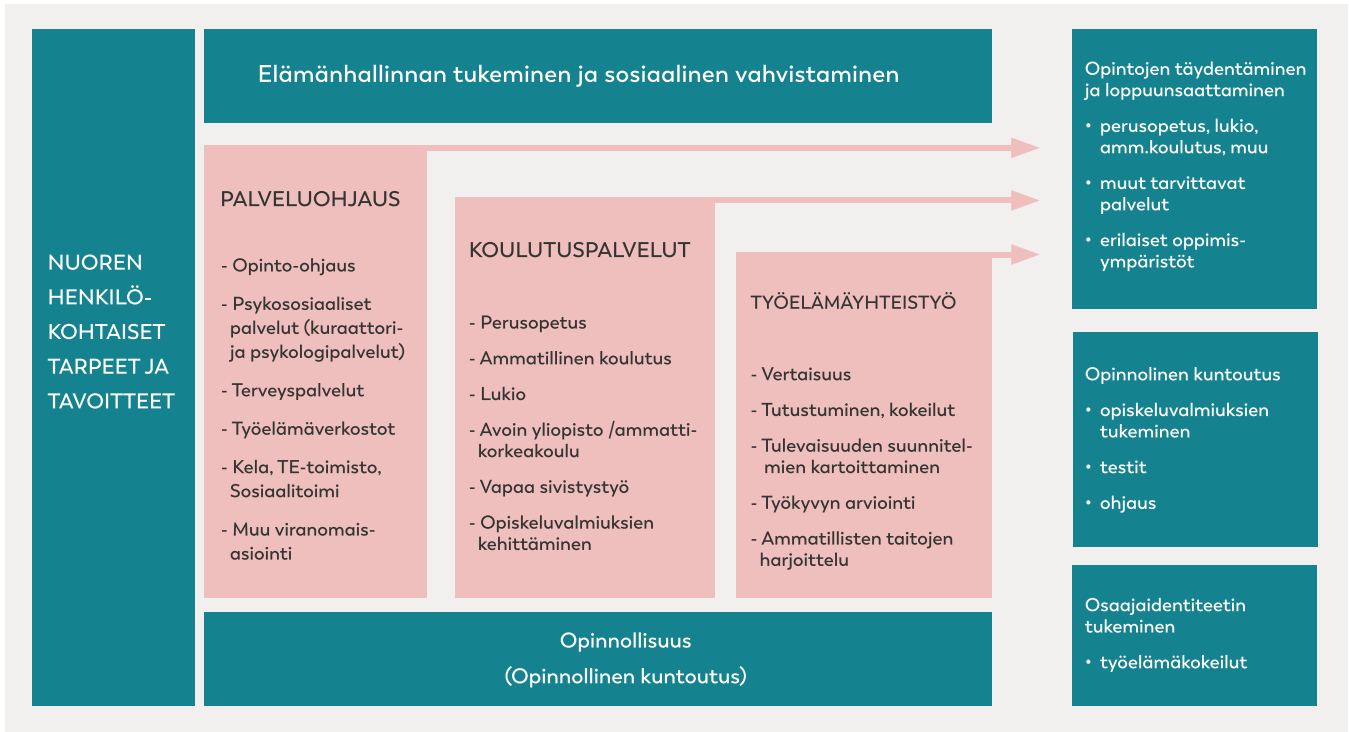
Hankkeen viitekehystenä on Kansanopistojen ja työpajojen NEET-nuorille tässä hankkeessa kehitetty palvelumalli (2017). Uudenlainen palvelukokonaisuus NEET-nuorille voisi sisältää esimerkiksi vapaan sivistystyön opintoja, ammatillisen koulutuksen opintoja, perusopetuksen arvosanojen nostamista, työssä oppimista ja työhön harjaantumista. Mallin lähtökohtana ovat 1) nuoren henkilökohtaiset tarpeet ja tavoitteet 2) opinnollisuuden ja työtoiminnan yhdistäminen 3) matalan kynnyksen palvelut, jotka ovat henkilökohtaisia ja joustavia 4) ryhmät, vertaisuus ja erilaisten oppimisympäristöjen hyödyntäminen sekä 5) erilaisten toimijoiden yhteistyö nuoren yhteiskuntaan asemoitumisen tukemisessa.

Mallissa lähdetään liikkeelle nuoren henkilökohtaisista tarpeista ja tavoitteista. Tärkeää on kohdata nuori ja kuunnella hänen tarinaansa aiemmista kokemuksista ja tulevaisuuteen liittyvistä toiveista. Usein nuorella on huonoja kokemuksia juuri koulunkäyntiin liittyen, jotka tulisi murtaa uusilla onnistumisen kokemuksilla. Yhdistämällä työpajatoiminta ja opinnollisuus voitaisiin saavuttaa yhdistelmä, joka tukee nuoren jatko-opintoihin etenemistä ja työllistymistä. Kansanopistot ja työpajat ovat suomalaisen koulutusjärjestelmän joustavia trampoliineja, joista nuori voi ponnistaa eteenpäin. Mallia rakennettaessa keskeiseksi katsottiin synnyttää matalan kynnyksen palvelua, joka tarjoaa nuorelle henkilökohtaista tukea ja ohjausta sekä osallisuuden kokemuksia mielekkääseen yhteisöön kuulumisen kautta.

Esimerkkejä kansanopistojen ja työpajojen yhteisistä toimintamalleista

Kansanopistojen ja työpajojen pedagogiikka rakentuu nuorten kohtaamiseen, vastavuoroiseen vuorovaikutukseen, ryhmässä toimimiseen, yhdessä

KANSANOPISTOJEN JA TYÖPAJOJEN NEET-NUORILLE SUUNNATTU PALVELUMALLI

Kuvio 1. Kansanopistojen ja työpajojen NEET-nuorille suunnattu palvelumalli

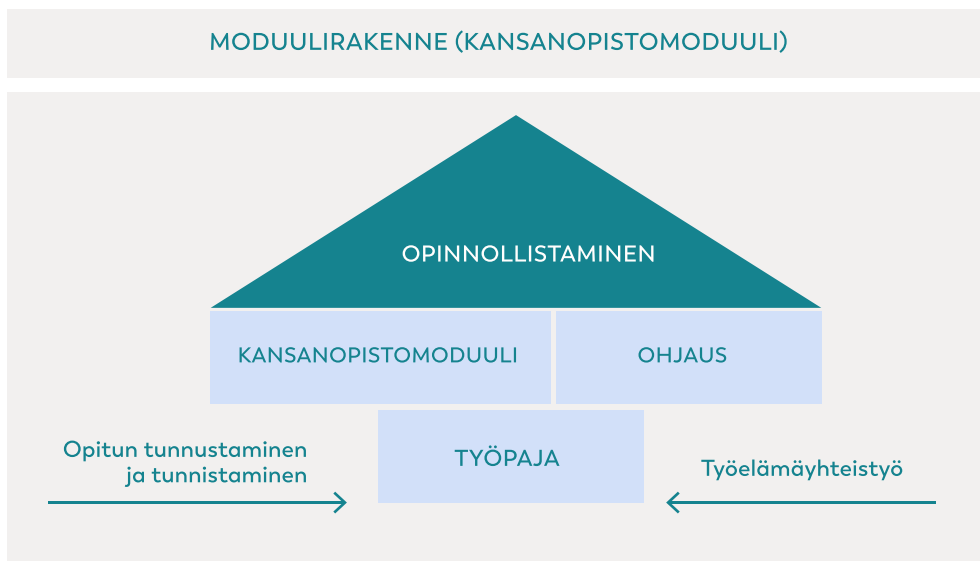
oppimiseen ja nuorten asettamien henkilökohtaisten tavoitteiden tukemiseen. Vuorovaikutus- ja elämänhallintataitojen vahvistamisen lisäksi kansanopistoissa korostuvat nuorten opinnolliset tavoitteet ja työpajoilla puolestaan nuorten henkilökohtaiset elämäntilanteet. Nuoret ovat molemmissa organisaatioissa osa tiivistä yhteisöä. Tämä luo erinomaiset puitteet vuorovaikutustaitojen moninaiseen vahvistamiseen ja osallisuuden kokemukseen.

Hankkeessa toteutettiin palvelumalliaihion perusteella kokeilut kansanopistojen ja työpajojen välillä siten, että muodostettiin kaksi kansanopisto-työpaja-paria. Pohjois-Savon opisto toteutti kevään 2017 aikana Tukeva-työvalmennussäätiön kanssa kokeilun työpaja-valmentautujien ryhmässä. Kokeilu toteutettiin modulaarisesti siten, että opiskelijat osallistuivat Pohjois-Savon opiston järjestämään verkkoportfolio-moduuliin. Alkio-opiston ja Jyväskylän Nuorten Taidetyöpajan yhteistyönä toteutettiin Alkio-opistolla yhteistoiminnalliset pajapäivät syyskuun 2017. Hankkeen pilotointeja tutkittiin kevään ja

syksyn 2017 aikana. *Osallisuutta tukevat menetelmät ja toimijoiden yhteistyö NEET-nuorille soveltuvien palvelujen perustana* -tutkimuksen toteutti yliopettaja, tutkija Johanna Kuivakangas Humanistisesta ammattikorkeakoulusta.

Sähköinen portfolio – Pohjois-Savon opiston ja Tukeva-työvalmennussäätiön yhteistyöprojekti

Pohjois-Savon opiston opettaja ohjasi kevään 2017 aikana Tukeva-työvalmennussäätiön eri työpajojen valmentautujien ryhmää verkkoportfolion rakentamiseen. Projektiin osallistui kuusi 20–25-vuotiaasta nuorta. He kokoontuivat aiheen äärelle kerran viikossa 4–5 tuntia kerrallaan. Jokaisella ryhmän tapaamiskerralla oli oma, verkkoportfolion rakentamisessa tarvittavien taitojen kehittämiseen liittyvä teemansa. Opetus, jonka tukemana valmentautujat työstivät portfolioprojektejaan, sisälsi kuvallista ja kirjallista työskentelyä, luentoja sekä käytettävien ohjelmien opiskelua. Opiskelijat pitivät koko projek-

Kuvio 2. Moduulirakenne -malli, kansanopistomoduuli

tin ajan myös työskentelypäiväkirjaa. Nuoret työskentelivät ryhmässä tavoitteellisesti ja ilmaisohjelmien opettelu ja käyttöönotto sujui onnistuneesti. Työskentelyn lähtökohta oli jokaisen henkilökohtaisessa rytmissä ja kokoontumiskertojen ohjelma jousti työskentelyn tarpeen niin vaatiessa.

Ryhmässä työskennelleet nuoret kokivat työskentelyn mielekkääksi ja osoittivat osaamisensa monipuolisesti tekemissään portfolioissa. Prosessin aikana he myös oppivat uusia asioita ohjelmien käytöstä ja suunnittelusta. Pohjois-Savon opistossa pidettiin projektia onnistuneena, sillä se osoitti, että vastaavalle yhteistyölle voisi olla edellytyksiä jatkossakin. Kansanopistoilla olisi moduuliopetukseen sopivaa osaamista, jota voi toteuttaa työpajojen tai kansanopistojen tiloissa. Moduulirakenne-mallissa (kuvi 2) kuvataan tämäntyyppisen toiminnan keskeiset rakenteet, kuten työskentelyn opinnollistaminen, ohjaus sekä kansanopiston ja työpajan välisen rajapinnan tunnustaminen suhteessa työelämään ja opintoihin.

Alkio-opiston ja Nuorten Taidetyöpajan yhteiset pajapäivät Jyväskylässä

Alkio-opiston ja Jyväskylän Nuorten Taidetyöpajan yhteistyönä toteutettiin Alkio-opistolla

pajapäivät 6.–8.9.2017. Pajapäiviin osallistui yhteensä 180 nuorta, joista 142 oli Alkio-opistolta ja 38 Nuorten Taidetyöpajalta. Taidetyöpajan ryhmistä yksi majoittui opiston alueelle puolijoukkueteltaan. Päivien toteuttamiseen osallistui 30 opiston opettajaa ja taidetyöpajan työvalmentajaa ja ohjaajaa. Pajapäivät sisälsivät monenlaisia aktiviteetteja opistossa ja lähiympäristössä. Pajapäivien aikana toteutettiin noin 30 eri pajaa, joihin työpajanuoret ja opiston opiskelijat saivat ennakkoon ilmoittautua. Osa pajoista oli ohjattuja ja aikataulutettuja, osa amatoimisesti toteutettavia. Pajoihin osallistumisesta opiskelijat saivat pajapasseihinsa leimat ja niiden perusteella todistukset. Pajoja järjestettiin muun muassa seuraavilla otsikoilla:

Aarrekartta - tulevaisuuden unelmointia, Ajankohtaista yhteiskunnassa, Arki haltuun bullet journalilla!, Huhuhaan torjuntapaja, Hyöty irti lukemisesta, Keittiöluonnontiede 1 ja 2, Köyhäilyn ABC, Liiku ja leiki, Luontorastit, Maalauspaja, Musiikista voimaa, Opistoseikkailu, Videopaja, Yhteislaulua kansanopistolaulukirjasta, Öljytankkerionnettomuus Itämerellä -simulaatio, Helmirastit Oravivuorella, Henkilökohtainen konkurssi, Homma hansassa vai hanskat hukassa?, Kaislikossa suhisee, Kirjoittamisen myönteinen liekki, Maailmanperintö tutuksi - Petäjaveden kirkko

ja muita Unescon maailmanperintökohteita, Maailmanperintöretki, Matikkapaja, Paskartelupaja, Vaarunvuori ja retkilounas nuotiolla, Vaihtoehtoja päättämislle ja Vesien näkymätön elämä.

Alkio-opiston ja Jyväskylän Nuorten Taidetyöpajan yhteistyön pilotoinnin päätavoitteena oli tunnistaa yhteistyön mahdollisuudet ja muodot sekä luoda yhteistyörakenteet. Tavoitteena oli tarjota nuorille mahdollisimman erilaisia pajakokemuksia. Pajojen sisällöissä huomioitiin tieto, taito, osallisuus, aktiivisuus, eri aihepiirit, toiminta sisällä, ulkona, yksin ja yhdessä. Pajan suunnitteluun ja toteutukseen osallistuneet työntekijät arvioivat pajapäivien onnistumista yhteisessä arviointikokouksessa pajapäivien päätteeksi. Pajapäivien toteuttamiseen osallistuneet työntekijät olivat pajapäivien toteutukseen tyytyväisiä. Alkio-opiston rehtori Jaana Laitila totesi, että keskinäistä yhteistyötä halutaan jatkaa. Pajapäiviin osallistuneet nuoret olivat pääosin erittäin tyytyväisiä. Alla olevassa kuvassa (kuvio 3) kuvataan Alkio-opiston ja Nuorten Taidetyöpajan yhteistyön pilareita nuoren polulla.

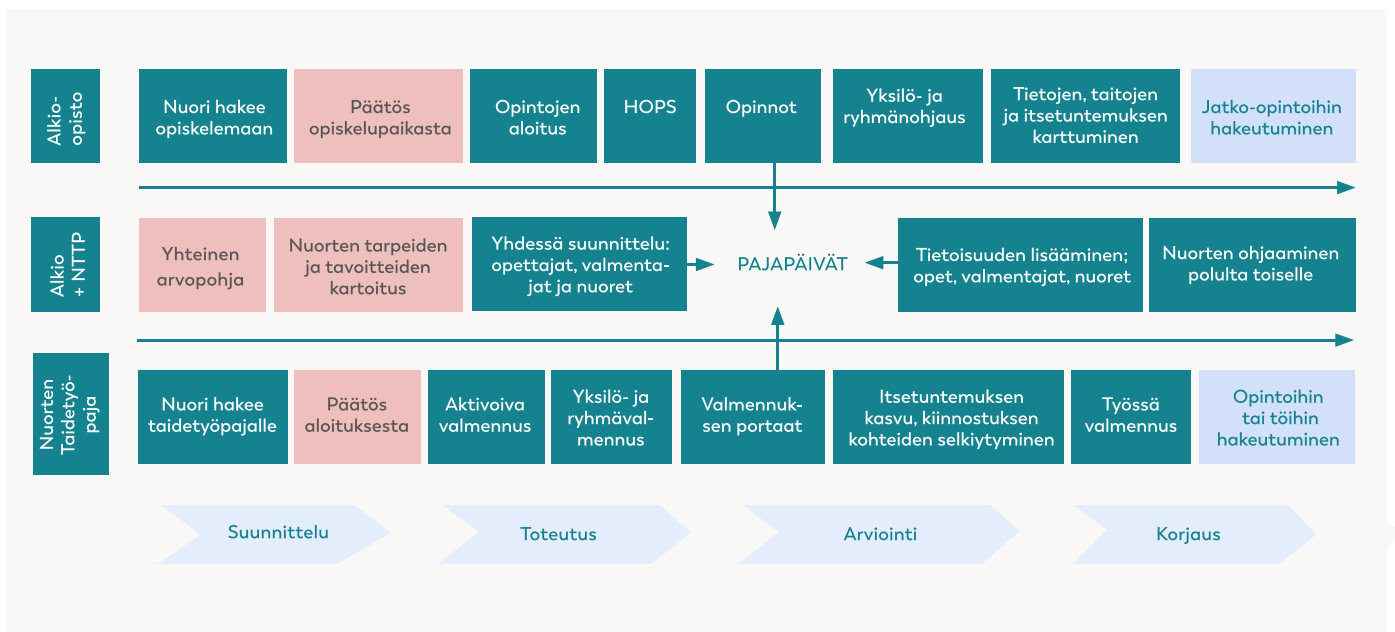
Hankkeessa seurattiin myös muita hankkeita ja kokeiluja, joita on käynnissä kansanopistojen ja työpajojen yhteistyönä. Yhtenä esimerkkinä on Kasvun maisema -hanke (2017–2020), joka on Jyväskylän

kaupungin, Jyväskylän koulutuskuntayhtymän ja Jyväskylän kristillisen opiston yhteishanke, jonka tavoitteena on estää opintojen keskeytyminen toisella asteella ja puuttua varhaisessa vaiheessa opintojen esteisiin. Jyväskylän kristillisellä opistolla järjestetään Arjen taitojen paja, jossa nuoret ovat opiskelijan statuksella. Nämä nuoret asuvat Jyväskylän kristillisellä opistolla ja he ovat pääosin maahanmuuttajataustaisia. Keskeistä tässä mallissa on tuen tarjoaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa asumiseen, elämänhallintaan ja opintoihin liittyen. Tuetun asumisen mallissa hyödynnetään aktiivisesti kansanopistojen toiminnan perustana olevaa internaattipedagogiikkaa, joka perustuu kokonaisvaltaiseen kasvatukseen ja yhteisöllisyyteen (ks. kuvio 4).

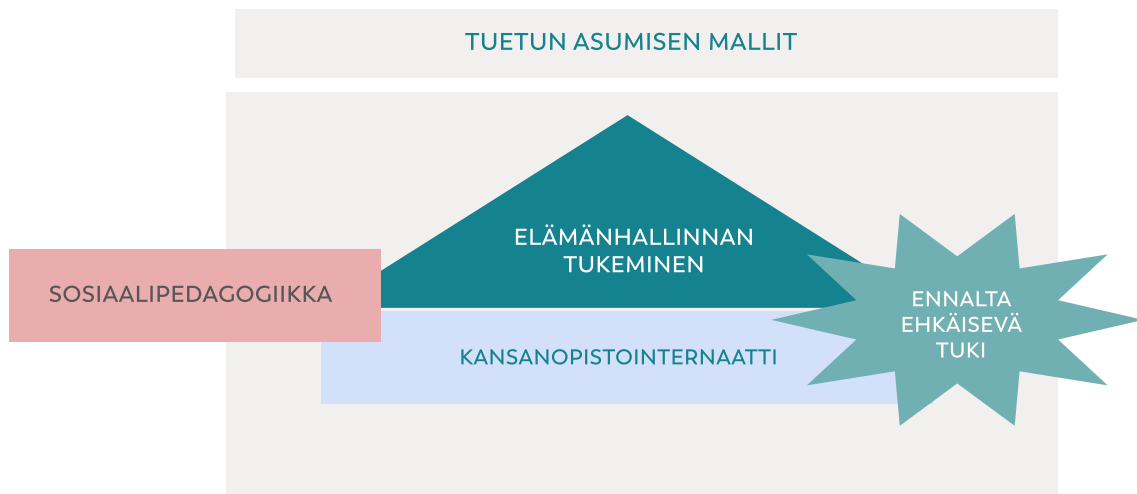
Kasvun maisema hanketta on kuvattu tarkemmin erillisellä artikkelilla tässä julkaisussa.

Suomen Kansanopistoyhdistyksen koordinoiman hankkeen kokeiluja koskevasta tutkimuksesta on laadittu erillinen artikkeli sekä tutkimusraportti. Yhteenvedon sen havainnoista voidaan todeta, että keskeisenä tutkimustuloksena nousevat esiin NEET-nuoriin liittyvän käsitteen heterogeenisuus; työpajanuoret ovat moninainen ryhmä, jolla on osin hyvät tietoisuus- ja itsereflektioidot. Tutkimus

NUORTEN POLKUJA SEKÄ ALKIO-OPISTON JA NUORTEN TAIDETYÖPAJAN YHTEISTYÖTÄ

Kuvio 3. Nuorten polkuja sekä Alkio-opiston ja Nuorten Taidetyöpajan yhteistyönä

Kuvio 4. Tuen asumisen malli kansanopistossa

vahvistaa myös sosiaalipedagogista näkökulmaa ja tuo erityisesti esille ryhmän merkityksen yhteiskuntaan integroivana tekijänä. Työpajan ja kansanopistojen yhteistyön vahvistaa nuorten kohtaamista ja mahdollistaa opiskelun ja työtoiminnan yhdistämisen, kannustamisen opiskeluun, yhteisölliseen toimintaan yli sektorirajojen. Lisäksi se lisää nuorten aktiivisuutta ja vahvistaa ryhmään sitoutumista. Toimintamallina kansanopistojen ja työpajojen yhteistyö lisää alueellista yhteistyötä NEET-nuorten parissa työtä tekevien toimijoiden kanssa. Tulevaisuuden haasteina on tiiviimpi yhteistyö nuorisotyön, oppilaitosten, Ohjaamoiden ja TE-keskusten kanssa.

Yhteenvetoa ja johtopäätöksiä

Hankkeen tutkimuksen ja kokeilujen perusteella hankkeessa kehitetty palvelumalli on relevantti ja sen kaltaisilla eri toimijoiden osaamista ja toimintaa yhdistäville ratkaisuille on tarvetta. Hankkeen tutkimus osoitti, että nuorten näkökulmasta tarvitaan eheitä palvelukokonaisuuksia, jotka tukevat nuorten itseluottamusta ja pystyvyyttä.

Seuraavaan on koottu hankkeen aikana tehtyjä havaintoja ja johtopäätöksiä erityisesti uudenlaisen palvelumallin käyttöönottamisen näkökulmasta.

Eri toimijoiden osaaminen ja yhteistyö nuorille suunnatun palvelumallin perustana

- Työpajojen ja kansanopistojen yhteistyölle löytyy selkeät rajapinnat: sosiaalipedagoginen työote, elämönhallinnan tukeminen, opinnollisuus, toiminnallisuus, kuntoutuminen, ohjaaminen, osallisuuden tukeminen, elämäntapa- ja elämäntilanteiden oppiminen lähtökohtana.
- Kansanopistojen koulutustarjontaa voitaisiin hyödyntää haettaessa ratkaisuja työpajojen opinnollistamiseen. Kansanopistoilla on monipuolinen koulutustarjonta erilaisia koulutusohjelmia ja kokonaisuuksia, joista nuori voi valita itselleen sopivimman. Kansanopistojen tarjonnassa on vapaan sivistystyön

koulutuksia, perusopetusta, ammatillista koulutusta, lukio-opintoja sekä korkeakouluopintoja.

- Kansanopistojen internaattiympäristö mahdollistaa nuorille suunnatun tuetun asumisen mallin, jossa yhdistetään opinnollisuus, asumisen ohjaus sekä muu elämänhallinnan tukeminen.
- Kansanopistojen ja työpajojen yhteisen nuorille suunnatun palvelumallin hyötyjä ovat myös organisaatioiden henkilöstön osaamisen kehittyminen ja kahden organisaation osaamisen yhdistäminen nuoria palvelevaksi kokonaisuudeksi.
- Hankkeen kokeiluissa ja sen mukaisessa palvelumallissa työpajanuoret saivat tutustua toiminnallisesti oppilaitoksen oppimisympäristöön työpajojen ja opistojen henkilöstön tuella. Työpajalaiset ja kansanopisto-opiskelijat saivat hankkeen kokeiluissa toiminnallista opinto-ohjausta.
- Yhteistyömallin etuna on, että molemmissa organisaatioissa töissä henkilökuntaa, jolla on osaamista nuorten kohtaamisesta ja kehitystehtävistä. Hankkeen aikana havaittiin, että yhteistyön onnistuminen edellyttää yhteistyökumppanin toimintaan tutustumista ja henkilöstön sitouttamista yhteistyön toteuttamiseen.
- Hankkeen aikana todettiin, että NEET-nuorista puhuttaessa usein korkeakouluopinnot eri syistä keskeyttäneitä ei nähdä palvelujen kohderyhmänä. Hankkeessa kehitetyn palvelumallin avulla myös tätä kohderyhmää voitaisiin tukea opintojen jatkamisessa.

Palvelujen rahoitus ja nuorten toimeentulo

- Yhteistyön rakentaminen eri toimijoiden välillä edellyttää myös toimijoita koskevien rahoitusjärjestelmien rinnakkaista tarkastelua. Erilaiset rahoitusjärjestelmät asettavat rajoituksia nuorten joustavalle siirtymiselle toimintamuodosta toiseen.
- Nuorten toimeentulon turvaaminen on keskeistä rakennettaessa uudenlaisia eri toimijoiden osamista yhdistäviä palvelukokonaisuuksia. Työpajalla nuori on erilaisten toimeentulojärjestelyjen piirissä kuin kansanopistolla.

Nuorten ääni

- Tämän hankkeen tutkimuksen havainto oli, että nuorten puheessa ryhmät ja vertaisuus ovat hyvin keskeisiä. Nuorille suunnatuissa palveluja kuvataan kuitenkin usein yksilönäkökulmasta. Hankkeen tutkimuksessa ja kokeiluissa tuli selkeästi esille, että nuorilla on tarve tuoda esille oma maailmansa. Työpajojen ja kansanopistojen yhteisen palvelumallin keskiöön tulee nostaa yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemusten mahdollistaminen.
- Hankkeen tutkimuksessa havaittiin, että tutkittujen nuorten itsereflektioidot ja tietoisuustaidot olivat varsin vahvat. Hankkeen tutkimuksen ja kokeilujen perusteella voidaan todeta, että on selkeä tarve sellaisille palvelumalleille, jotka ovat nuorilähtöisiä, osallistavia sekä yhteisöllisiä ja joissa yhdistetään eri toimijoiden osaamista.
- Yhteistoteutuksissa hankkeen aikana nähtiin keskeiseksi se, että kansanopisto-opiskelijat saivat tutustua työpajatoimintaan ja työpajalaiset kansanopistoon oppilaitoksena. Näin voidaan myös luoda joustavia ohjauksikäytäntöjä organisaatiosta toiseen ja rakentaa nuorten tarpeita vastaavia oppimiskäytäntöjä.

Lopuksi

Hankkeen perusteella nuoret tarvitsevat vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, joissa heidän osaamisensa tunnustetaan ja tunnustetaan. Kansanopistojen ja työpajojen yhteistyömalleja kehittämällä voidaan tarjota yksi vaihtoehtoinen opintopolku ja uudenlainen mahdollisuus oman osallisuuden kehittämiseksi. Tämän mallin vahvuus on kansanopistojen ja työpajojen pitkä kokemus sellaisten nuorten kanssa työskentelystä, jotka eivät syystä tai toisesta tahdo pysyä koulu- ja urasuunnittelussa kiinni sekä toimijoiden mahdollisuus sosiaalisen vahvistamisen kautta tukea nuorten osallisuutta.

”

Kansanopistoympäristö ja sen
asuntola voivat mahdollistaa
tuetun asumisen.

Tuettua asumista ja arjen taitoja kansanopistoympäristössä

Kansanopistot ovat vahvoja pedagogiikassa, johon kuuluvat yksilöllinen ohjaus, yhteisölliset menetelmät, henkilökohtaiset opetussuunnitelmat, vertaisohjaus sekä asuminen opistoyhteisössä. Kasvun maisema -hankkeen yhden osatoteutuksen lähtökohtana on, että kansanopistojen asuntolaa voitaisiin hyödyntää nykyistä paremmin oppimisympäristönä. Erilaisissa nuorille kohdistetuissa palveluissa ja myös esimerkiksi toisen asteen koulutuksen piirissä on havaittu, että tarvitaan nuorille mahdollisuuksia ja paikkoja itsenäisen elämän oppimiseen tai mahdollisuus siirtyä pois esimerkiksi vaikeasta kotiympäristöstä tai haastavasta kaveripiiristä. Nykyisin nuorten on näissä tilanteissa yleensä mahdollista saada apua ja vaikkapa vuokra-asunto esimerkiksi sosiaalipalveluiden kautta. Itsenäisen asumisen ja arjen taidoissa voi nuorilla kuitenkin olla puutteita, yksinäisyys voi ahdistaa eikä vankkaa tukea nuoren itsenäiseen asumiseen läheskään aina ole tarjolla.

Ohjattu asuminen ja oppiminen oppilaitosympäristössä on yleensä sidoksissa opiskelupaikkaan. On kuitenkin nuoria, jotka tarvitsisivat tuetun asumisen mahdollisuuden, vaikka eivät asu asuntolassa, koska eivät esimerkiksi opiskele tai opiskelevat sellaisessa oppilaitoksessa, jossa ei ole mahdollisuutta tuettuun asumiseen. Kansanopistoympäristö ja sen asuntola voivat mahdollistaa tuetun asumisen. Tuettua asumista varten tarvitaan: resursseja ottaa kansanopistoympäristö ja sen asuntola tehokkaasti käyttöön oppimisympäristönä, yhteissuunnittelua nuorten kanssa, yksilöiden ja ryhmien tuen sekä ohjauspalveluiden järjestämistä, viranomaisyhteistyön kehittämistä sekä toimivien yhteistyömallien luomista esimerkiksi sosiaalitoimen ja kansanopistojen kesken.

Tässä kirjoituksessa esitellään Kasvun maisema -hankkeen toimintoja sekä pohditaan tuetun asumisen palveluiden tarvetta ja toteutusmahdollisuuksia.

Haluisin pitkän työuran, mahdollisuuden edetä.”

Kasvun maisema -hanke tuettua asumista kehittämässä

Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän koulutuskuntayhtymän ja Jyväskylän kristillisen opiston kolmivuotisessa ESR-rahoitteisessa Kasvun maisema -hankkeessa kehitetään muun ohella myös tuettua asumista ja arjen taitojen pajatoimintaa Jyväskylän kristillisessä opistossa.

Kasvun maisema -hankkeen kohderyhmänä ovat 15–29-vuotiaat nuoret ja hankkeen perusideana on viedä toiminnallista, nuorten kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen perustuvaa toimintamallia oppilaitoksiin. Malli perustuu Jyväskylän kaupungin nuorisopalveluiden Nuorten taidetyöpajassa kehitettyyn valmennukselliseen toimintatapaan, jossa on paljon yhteistä kansanopistopedagogiikan kanssa. Toiminnan keskeisiä periaatteita ovat toiminnallisuus, yhteisöllisyys, ratkaisukeskeisyys, positiivinen pedagogiikka, turvallisuus ja nuorten kunnioittaminen.

Kasvun maisema -hankkeessa on perustettu nuoria tukevat pajat toisen asteen koulutuksen ja perusopetuksen yhteyteen sekä työelämäyhteyteen. Jyväskylän kristillisen opiston Arjen taitojen pajatoteutus on tarkoitettu asuntolassa asuville maahanmuuttajataustaiselle ja kantaväestöön kuuluville nuorille. Muista hankkeen pajaryhmistä poiketen opistolla hanketoiminta on järjestetty nuorten vapaa-ajalla. Pajalla pidetään läksykerhoa, katsotaan selkouutisia, kokkaillaan, pohditaan itsetuntemukseen ja Suomessa maahanmuuttajana elämiseen liittyviä kysymyksiä, hoidetaan arjen asioita esimerkiksi viranomaisien kanssa jne.

Hankkeessa haetaan myös vaihtoehtoisia ja uusia tapoja kiinnittyä yhteiskuntaan sen toimivaksi jäseneksi. Kansanopistoa ja siellä järjestettäviä vapaan sivistystyön koulutuksia on mahdollista hyödyntää kuntouttavana, arjen taitoja vahvistavana ja ammattiin valmistaviin koulutuksiin suuntaavana ja myös nuoren omia vahvuuksia esiin nostavana vaihtoehtona nuoren tulevaisuutta suunniteltaessa. Opintojen maksullisuuden vuoksi tämä toiminta edellyttää kuitenkin viranomaisyhteistyön kehittämistä ja toimivien rahoitusmallien rakentamista.

Mitä kansanopisto voi tarjota?

Kansanopiston mahdollisuudet nuorten tukemisessa tulisi ottaa käyttöön nykyistä tehokkaammin. Yhteistyömalleja pitäisi luoda ja levittää valtakunnallisesti ja synnyttää yhteistyötä sosiaalipalveluiden, työpajojen ja kansanopistojen kesken nuorten parhaaksi. Kansanopistojen toimintaa säätelevä laki vapaasta sivistystyöstä korostaa aktiivista kansalaisuutta ja yhteiskunnan tasa-arvoista eheyttä. Kansanopistoa sekä työpajatoimintaa yhdistäviä tekijöitä ovat mm. sosiaalipedagoginen työ-ote ja elinikäinen oppiminen. Molempien toimijoiden toi-

minnassa näkyy yhteisöllisyys ja toiminnallisuus. Kansanopiston ja nuorten työpajatoiminnan välisen yhteistyön kehittämiseksi on olemassa tilaus. Kansanopistossa opiskelu on nuorelle monesti hyvä vaihtoehto harjoitella itsenäistä elämää, orientoitua opiskeluun ja kokeilla itseä kiinnostavan alan sisältöjä. Vapaa sivistystyön oppilaitokset toimivat myös kokonaisvaltaisen kotoutumisen oppimisympäristönä maahanmuuttajataustaisille opiskelijoille.

Kansanopistojen arvoperusta luo pohjan yhteisön toiminnalle. Kansanopistot tarjoavat yksilön elämänkaaren nivelkohtiin oppimisen paikkoja, joissa voi paneutua pohtimaan ja oppimaan niitä asioita, jotka omassa elämäntilanteessa ovat sillä hetkellä tärkeitä. Tätä tukee kansanopistojen yhteisöllisyys, henkilökohtaistaminen ja yksilökohtainen tavoitteenasettelu. Yhteistä oppimista tukee luontevasti vertaisohjaus, jossa saman tyyppisessä elämäntilanteessa olevat henkilöt voivat jakaa ajatuksiaan ja kokemuksiaan ja pohtia yhdessä ratkaisuja omaan elämäntilanteeseensa. Opiskelijoiden tukena ovat asiantuntevat opettajat ja ohjaajat sekä ohjauksen suunnitelma,

jota esimerkiksi Jyväskylän kristillisessä opistossa on viime vuosina systemaattisesti kehitetty opintoihin kuuluvana osana kaikissa koulutusohjelmissa.

Ammatillinen koulutus ei ole vaihtoehto niille nuorille, joiden elämänhallintataidot ovat vielä harjaantumattomat. Kansanopistojen tarjoamat opiskelumahdollisuudet ja siihen liittyvät palvelut ovat varsin kattava paketti, jota yhteiskunta ei tällä hetkellä riittävästi hyödynnä nuorten ihmisten kuntoutumisessa, suunnan hakemisessa ja oman elämänpolun löytymisessä. Kansanopistolinjat tarjoavat sopivasti koulumaisen oppimisympäristön, usein varsin toiminnallisen opetuksen sekä hyvän oppimisen tuen ja ohjauksen ilman tutkintopaineita. Näin yksilöllä on mahdollisuus harjoitella opiskelua ja kehittää itseään niissä asioissa, jotka hänelle ovat sillä hetkellä ajankohtaisia. Kansanopistot pystyvät koulutuksen ja tuetun asuntolatoiminnan ja näihin liittyvän monipuolisen tuen keinoin järjestämään myös opinnollista kuntoutusta niille, joilla ei eri syistä ole henkisiä ja sosiaalisia voimavaroja siirtyä ammatilliseen koulutukseen tai työelämään.

Kansanopistoympäristö voi tarjota kokonaisvaltaista oppimisen tukea, jota voidaan yhdistää työpajatoimintaan.

Kasvun maisema -hankkeen Jyväskylän kristillisessä opistossa toteutettavan osatoteutuksen tavoitteena on luoda mahdollisuus tuettuun asumiseen kansanopistoympäristössä nuoren opiskelupaikasta riippumatta, yhteistyössä viranomaistahojen kanssa. Hankkeen kohderyhmä on rajattu 15–29-vuotiaisiin ja vuositasolla hankkeeseen osallistuu opistolla noin 30 nuorta. Kohderyhmää ovat hankkeen kautta opistolle asumaan tulevat nuoret, opiston kymppiluokalle sijoittuvat nuoret, maahanmuuttajataustaiset sekä vapaan sivistystyön koulutuksiin tai ammatillisiin koulutuksiin sijoittuvat opiskelijat.

Ratkaistavia kysymyksiä

Ratkaistavia kysymyksiä kansanopiston hyödyntämisessä nuorten tukemisessa ja kuntoutumisessa on hankkeessa nähty olevan kaksi. Toinen liittyy asuntolatoimintaan ja toinen vapaan sivistystyön ja myös muiden koulutusten maksullisuuteen.

Kansanopiston asuntolatoiminnassa on mahdollisuuksia, joita voisi hyvin käyttää hyväksi nuorten itsenäisen asumisen tukemisessa ja silloin, kun nuori tarvitsee paikkaa irtautua haastavasta kotitilanteesta tai kaveriporukasta. Jotta asuntola-asuminen voisi toimia nuoren elämää tukevana kokonaisvaltaisena tekijänä, tarvitaan resursseja järjestää riittävä tuki ja tavoitteellinen ja suunnitelmallinen toiminnan sisältö nuoria varten. Hankkeessa näihin resursoidaan, jolloin asuntolan käyttäminen oppimisympäristönä, ryhmä- ja yksilötoiminnan toteutus sekä viranomaisyhteistyön kehittäminen tulee mahdolliseksi. Tätä varten opistolla toimii hankkeen aikana asuntolaohjaajan lisäksi kaksi arjen taitojen ja asumisen valmentajaa/yksilöohjaajaa, sekä hankekoordinaattori, joiden vastuulla on asuntolaohjauksen kehittäminen, arjen taitojen opetussuunnitelman luominen ja toteuttaminen ja viranomaisyhteistyön kehittäminen. Yksi hanketyöntekijöistä on Jyväskylän kaupungin työntekijä, muut opiston työntekijöitä.

Hankkeen osatoteutuksessa käytetään hyväksi kansanopiston henkilökunnan asiantuntemusta ja kokemusta erityiskasvatuksesta ja ohjauksesta yhdessä taidetyöpajan toimintaperiaatteiden kanssa. Nuoret osallistetaan hankkeen suunnitteluun, toteutukseen ja tulosten arviointiin. Käytössä menetelmällisesti on myös nuorten pulmien kartoitus ja tuki.

Opistolle voi siis tulla asumaan myös muita hankenuoria kuin opistolla opiskelevia. Toistaiseksi on vielä ratkaisematta kysymys viikonloppuasumisesta.

Kuten useimmissa asuntoloissa, myöskään Jyväskylän kristillisellä opistolla ei pääsääntöisesti ole mahdollista asua viikonloppuisin, paitsi hankkeessa olevat nuoret silloin, kun hanke järjestää viikonlopputoimintaa noin kerran kuussa. Tämä rajoitus on monelle nuorelle kynnyskysymys asumispäätöksen tekemisessä ja hankkeessa etsitään tähän soveltuvia ratkaisuja. Asumisen mahdollisista tulevista järjestelyistä on aloitettu keskustelu Jyväskylän kaupungin sosiaalipalveluiden kanssa yhteistyön ja palveluiden kehittämiseksi.

Kasvun maisema -hankkeessa pyritään tuomaan erilaisten nuoria palvelevien tahojen tietoisuuteen kansanopistojen tarjoamat mahdollisuudet pitkäkestoiseen koulutukseen, opintojen henkilökohtaistamiseen, yhteisölliseen sekä vertaistukeen, jatko-ohjaukseen ja hyvään jatko-opintoihin sijoittumiseen. Kansanopistoympäristö voi tarjota kokonaisvaltaista oppimisen tukea, jota voidaan yhdistää työpajatoimintaan. Tässä hankkeessa kansanopiston tuottamia palveluja yhdistetään Jyväskylän kaupungin Nuorten taidetyöpajan toimintaan. Kasvun maisema -hankkeen Jyväskylän kristillisen opiston osatoteutuksen tuloksena tavoitellaan siis yhteistyössä eri viranomaistahojen kanssa mallia tuetusta asumisesta ja opiskelusta kansanopistoympäristössä, ja tuetun asumisen mahdollisuutta nuoren opiskelupaikasta riippumatta. Hankkeessa pyritään myös luomaan yksilöllisiä palvelupaketteja nuorille eri viranomaistahojen käyttöön ja rahoitusmalleja näihin (eri yhdistelmiä: opiskelu, kartoitukset, tuki, arjen taidot, asuminen). Tämän toteutumiseksi tarvitaan asumisen sopimuskäytännöt opistolla ja viranomaisten kanssa, asumisen opetussuunnitelma sekä opiston ja työpajan yhteistyön toteutusmalli. Kansanopiston ja kaupungin työpajatoiminnan sekä sivistys- ja sosiaalipalveluiden yhteistyömalli pyritään saamaan hankkeen jälkeen valtakunnalliseen levitykseen. Internaattipedagogisen asuntolatoiminnan ja siihen liittyvän tuen hyvät käytännöt pyritään saattamaan nuorten asuntolatoiminnasta vastaavien toimijoiden hyödynnettäväksi.

Toisin kuin useimpia muita pitkäkestoisia koulutuksia, valtio ei rahoita vapaan sivistystyön koulutuksia kokonaan, vaan niistä joudutaan perimään opintomaksu. Myös ammatillisiin koulutuksiin voi liittyä maksuja.

Kansanopistovuoden kustannukset ovat kuitenkin melko kilpailukykyisiä verrattuna esimerkiksi siihen, että nuorelle maksetaan vuoden ajan toimeentulotukea.

”
Vertaisuuden kokemus ja yhdessä tekeminen tarkoittavat nuorille vapautumista ja rohkaistumista.

Osallisuutta tukevat menetelmät ja toimijoiden yhteistyö NEET-nuorille soveltuvien palvelujen perustana

Tämä artikkeli perustuu vuonna 2017 tehtyyn pilottitutkimukseen, jossa tavoiteltiin käytännöllistä ja tutkimuksellista otetta. Tutkimuskohteena olivat toimintamallit, joissa kansanopistot ja työpajat yhteistyössä vahvistaisivat NEET-nuorten aktiivista kansalaisuutta ja sijoittumista yhteiskuntaan. Tutkimus toteutettiin Kuopiossa ja Jyväskylässä. Keskiössä olivat työpajanuorten omat kokemukset työpajalla ja kansanopistojen järjestämien opintokokonaisuuksien yhdistäminen työpajatyöskentelyyn. Aineisto koostui ryhmä- ja yksilöhaastatteluista (2+5) sekä havainnointiaineistosta kolmen paja-päivän aikana Alkio-opistolla, mihin työpajanuoret ja kansanopiston opiskelijat osallistuivat yhdessä sisältäen pajapäivien järjestäjien ja ohjaajien arviointikokouksen. Lisäksi haastateltiin kahta (2) työpajataustaista yhteisöpedagogiopiskelijaa. Pilottitutkimuksessa käytettiin laadullista, eksploratiivista, ei-yleistettävää tapaustutkimuksen otetta: tekstissä esitetään tutkijan aineistoon perustuva näkemys, joka perustuu lähiluvun menetelmään.

Lähtötilanne: NEET-nuoret

“Nuoret aikuiset otetaan huomioon monissa hyvinvointipalveluissa erityisryhmänä. Silti heidän oikeutensa palveluihin jää paikoin toteutumatta. Syitä palvelujen ja tarpeiden kohtaamattomuuteen ovat muun muassa palvelujärjestelmän jäykkyys ja siitä juontuva vaikeus tunnistaa monimutkaisten siirtymien keskellä elävien nuorten aikuisten tarpeita ja elämäntilanteita.” (Aaltonen & Kivijärvi 2017.)

Kansanopistojen toiminnassa on paljon elementtejä, joita voitaisiin aiempaa tehokkaammin hyödyntää nuorisotyöttömyyden ehkäisemisessä ja koulutuksen siirtymävaiheiden sujuvoittamisessa. Työpajat tarjoavat nuorille mahdollisuuden kehittää ammatillista osaamistaan ja työkokemuksen kautta parantavat nuorten

Jos sä teet töitä on, tärkeätä päästä eteenpäin, ja sen verran vapautta, että voi ottaa parhaan itsestäs irti.”

mahdollisuuksia päästä jatko-opintoihin tai työelämään. Kansanopistojen ja työpajojen palveluja voitaisiin yhdistää aiemmasta poikkeavalla tavalla uudelleenlaisiksi nuorille suunnattavaksi palvelukokonaisuudeksi.

Nuorten omaa ääntä ja kokemusta on selvitetty vähän. Eli tilastollisen tiedon lisäksi tarvitaan kokemustietoa nuorista subjekteina, toimijoina; oman elämänsä asiantuntijoina, millä palveluiden sameita ja sokeita pisteitä paikannettaisiin. Tässä tutkimuksessa ääni annetaan NEET-taustaisille nuorille ja pyritään löytämään kiteytyneitä ajatuksia toimintamalliin tavoitteena:

- Saada ilman suojaverkkoa jääneet nuoret koulutuksen ja työelämän piiriin tai toimimaan muulla tavalla aktiivisesti oman osallisuuden kehittämiseksi yhdistämällä opinnollisuus ja työtoiminta.
- Synnyttää matalan kynnyksen palveluja, jotka ovat henkilökohtaisia ja joustavia.
- Hyödyntää vertaisuutta ja erilaisia oppimisympäristöjä sekä erilaisten toimijoiden yhteistyötä nuoren yhteiskuntaan asemoitumisen tukemisessa.

Tutkimuskysymykset pilottitutkimuksessa koostuivat neljästä teemasta:

- 1) Työpajantyoşkentely ja kansanopistojen yhteistyö,
- 2) Työelämätaidot,
- 3) Oppimisprosessi,
- 4) Toimeentulo ja elämänhallinta

Näiden neljän teemakokonaisuuden avulla etsittiin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- **Millaisia kokemuksia** NEET –nuorilla on työpajatyöskentelystä ja kansanopiston yhteistyöstä? Millaisia polkuja heillä on takana ja miten he hahmottavat tulevaisuuttaan? Miten he ovat kokeneet työpajan ja kansanopistojen ohjauksen? Millaisia vertaiskokemuksia he ovat saaneet? Millaisia ajatuksia nuorilla on koulutuksesta, työelämästä ja verkostoyhteistyöstä? Miten 3. sektori näyttäytyy

toiminnan aikana nuorille? Onko toiminnalla ollut vaikutuksia tai muutoksia aiempaan ajattelutapaan, omaan elämänhallintaan, aktiivisuuteen tai osallisuuden tunteeseen (arki, rutiinit, ystäväpiiri, perhe, yhteiskunnallisten asioiden seuraaminen)?

- **Millaisia ovat nuorten** henkilökohtaiset oppimispolut? Mitkä oppimiskokemukset ovat vahvistaneet nuoria? Miksi? Miten kuva työelämästä on muuttunut? Millainen on hyvä työyhteisö? Millaisena työntekijänä nuori hahmottaa itsensä? Mitä hän tarvitsee toimiakseen opiskelijana tai työelämässä tulevaisuudessa? Mistä nuori unelmoi?
- **Millaisia vaiheita nuorilla** on ollut toiminnan aikana (esteet, vaikeudet tai turhautumisen tunteet, onnistumiset, ilonaiheet)? Millaista on ollut yhteistyö kansanopistojen opettajien kanssa nuorten näkökulmasta? Miten nuoret kuvaavat oppimisprosessiaan ja omia tunteitaan siinä? Mikä on tehnyt oppimisesta palkitsevaa? Millaista tukea nuoret ovat saaneet aiemmin opinnoissaan oppilaitoksissa, työpaikoilla ja työpajalla toimissaan? Mitkä asiat ovat vaikeuttaneet oppimista? Miten nuoret kehittäisivät kokemansa perusteella toimintaa?
- **Miten nuoret suhtautuvat** omaan rahankäyttöön ja toimeentuloonsa? Millaisia ajatuksia nuorilla on päättyöeläisyydestä? Millaisia ovat nuorten tulevaisuuden haaveet? Millä tavalla työpajatoiminta on vaikuttanut nuorten talouteen ja rahankäyttöön? Millaisia työntäviä tai estäviä tekijöitä nuoret näkevät työpajatoiminnan, työn tai opiskelun aiheuttavan omaan talouteensa, entä arkeen, omaan tyytyväisyyteen ja sosiaaliseen kontekstiin?

Työpajan merkitys nuorille

Työpajapedagogiikka perustuu ajatukseen John Deweyn kokemukselliseen ja käytännönläheiseen käsitykseen ”tekemällä oppii”. Työpajojen pedagogista otetta voisi luonnehtia myös sosiaalipedagogisesti

virittyneeksi, missä valmennuksella, dialogisuudella, yhteisöllisyydellä ja vuorovaikutuksella on vahva merkitys nuorelle. (Hämäläinen & Palo, 2014.)

NEET -ilmiön taustalla elävä yhteiskunnallinen pulma liittyy siihen, että palkkatyöyhteiskunnan kilpailuintensiivinen työjärjestelmä (ja sen mukana alati kulkeva muutospaine) ei tarjoa paikkoja kaikille: ”olla jotain”.

Tutkimuksen aikana mediassa heräsi keskustelu palkkatyön välttelystä ja vapaaehtoisesta työmarkkinoiden ulkopuolelle jättäytymisestä. Sosiaalipedagogiikan termein kyse on integraatiosta ja emansipaatiosta tai niiden tasapainon löytämisestä. Integraatio on yhteiskuntaan kiinnittymistä ja oman paikan löytämistä yhteiskunnassa, kun taas emansipaatioprosessissa tavoite on yhteisvastuullinen vapaus, missä nuori voi olla itsenäisesti ajatteleva ja toimia yhdessä muiden kanssa omana itsenään. (Nivala & Ryyänen 2017, 81–82.) Tämän tutkimuksen aineiston perusteella ei noussut vastaavaa huolta nuorten halusta sijoittua työelämän ulkopuolelle, vaan pikemminkin päinvastoin nuorten halu hyvään elämään, johon kuuluu säännöllinen elämä rutiineineen, työ ja/tai opiskelu ja etenemismahdollisuudet, mistä seuraavat työpajanuorten sitaattit antavat kuvaa:

”Pitemmät jaksot, milloin mulla ei ole tekemistä, eivät tee mulle hyvää.”

”Haluisin pitkän työuran, mahdollisuuden edetä.”

”Jos sä teet töitä, on tärkeää päästä eteenpäin, ja sen verran vapautta, että voi ottaa parhaan itsensä irti.”

”Haluisin jossai vaiheessa yrittäjäksi.”

Tässä tutkimuksessa oli havaittavissa kolme erilaista reittiä työpajalle: Yksi ryhmä oli pitkälle koulutautuneet (akateeminen loppututkinto) tai useamman tutkinnon tehneitä nuoria, jotka eivät ole löytäneet työ- tai opiskelupaikkaa ja päätyneet sitten työpajalle. Toinen ryhmä ovat ne nuoret, joilla on toisen asteen

tutkinto ja työkokemusta jonkin verran erilaisista työtehtävistä sekä kolmas ryhmä nuoret, joilla koulutuspolku on jäänyt kesken kerran tai useammin.

”Mä tulín Kuopioon Lahdesta. Olin halunnut pajalle. Mutta oli helpompi päästä töihin kuin pajalle, mutta en ollut siinä kunnossa että voisin mennä. Tällaisia pajoja pitäisi olla joka nurkalla. Voit välttää vaikka terapian. Täällä on niin monenlaisia ihmisiä. Eikä tarvitse pelätä mitään.”

Nuorten haastatteluissa tuli vahvasti esiin työpajojen hyväksyvä ilmapiiri, missä erilaisuus on sallittua. Vertaisuuden kokemus ja yhdessä tekeminen tarkoittavat nuorille vapautumista ja rohkaistumista ottaa omat kyvyt käyttöön.

Se, että nuoret löytäisivät kukin oman subjektiivensa ja potentiaalinsa, edellyttäisi kilpailuviritteiseltä palkkatyöyhteiskunnalta sijoittumispaikkoja. Pedagogiikat nuorten parissa sisältävät paljon hyljaita tietoa kuten nuorisotyön ryhmäpedagoginen osaaminen. Lisäksi kunkin toimijatahon käytännöt, automaattiset tavat toimia ja rakentaa käytäntöjä nojaavat usein koulutusten tuottamiin lähtöoletuksiin ja alalla vallitsevaan eri toimijoiden keskinäiseen työnjakoon, mikä mutkistaa monialaisen yhteistyön toteutumista. (Hoikkala & Kuivakangas 2017, 22–23.)

Tutkimukseen osallistuneet työpajataustaiset yhteisöpedagogiopiskelijat vahvistivat käsityksiä hyväksyvän ilmapiirin, itsetoteutuksen ja vertaiskokemuksen tärkeydestä. Heidän haastatteluissaan tuli esiin itsetuntemuksen vahvistuminen ja työpajalla toimivien ohjaajien vahva tuki. Vertaisryhmän merkitys koettiin myös tärkeänä vaiheessa, missä nuorelle oli muodostumassa kuva itsestään tyyppinä, joka ei jaksaa, osaa, pysty suoriutumaan elämästään yhteiskunnan oletusarvojen mukaisesti. Haastateltujen puheessa tuli esiin näkökulma, missä itsetuntemus oli lisääntynyt juuri työpajan aikana. Elämänhallinnasta kertonee se, että opinnot olivat sujuneet hyvin ja aikataulussa.

JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

Pajapäivien konsepti kiteytti uuden toimintamallin, jonka keskiössä on ryhmän merkitys, yhdessä tekeminen ja nuorilähtöisyys. Ryhmäpedagogiikka, vertaiskokemukset ja nuorten omat maailmat nousivat avainasemaan. Oli nähtävissä myös taitopatteristo: itsereflektiotaidot, tietoisuustaidot, tunnetaidot, ryhmässä toimimisen taidot, konfliktin ratkaisutaidot ja stressinhallintataidot. Tutkimus nosti esiin kysymykset, missä nämä taidot opitaan ja mitä tulevaisuuden työelämässä tarvitaan. Tutkimuksen perusteella oli kansanopistojen ja työpajojen yhteistyötä voisi tiivistää seuraavien toimenpiteiden avulla:

- 1 Yhteistyön integrointi kansanopistojen ja työpajojen kanssa siten, että opiskelijoiden ja työpajanuorten yhteistyö syventää nuorten keskinäistä sosiaalista vuorovaikutusta ja tiivistää ohjaajien ja opettajien yhteistyötä
- 2 Tutkimus työpajatoiminnan pedagogiikasta ja kokemuksellisesta oppimisesta sekä työpajatoiminnan aikana tapahtuvan toiminnan opinnollistamisen mahdollisuuksista osana kansanopistojen ja työpajojen yhteistyötä
- 3 Vuosittain toteutettavat Pajapäivät, missä nuorten oma osallistuminen suunnitteluun ja päivien aikana tapahtuviin pajiin mahdollistuu
- 4 Ryhmäpedagogisen ja osallisuutta vahvistavien menetelmien tietotaidon levittäminen esimerkiksi peruskoulut ja toinen aste
- 5 Opisto- ja työpajanuorten kokemusasiantuntijuuden käyttöönotto osana opistojen ja työpajojen toimintaa
- 6 Nuoret ja media: opisto ja työpajanuorten osaaminen ja kokemusten näkyväksi tekeminen (blogit, lehdet, sosiaalinen media)

Lähteet

Aaltonen, Sanna & Antti Kivijävi (toim.): Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura julkaisuja nro 198, Tiede.

Hoikkala, Tommi & Kuivakangas, Johanna (2017) Repa, Kirsti ja maisteri nuorisopedagogiikoiden pyörteissä – johdanto. Teoksessa Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet (Hoikkala & Kuivakangas toim.) Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 42.

Hämäläinen, Tuija & Palo, Susanna (2014) Työpajapedagogiikka Valmennuksen pedagogisia lähtökohtia työpajalla. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.

Nivala, Elina & Rynnänen, Sanna (2017): Sosiaalipedagoginen viitekehys nuorisotyössä. Teoksessa Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet (Hoikkala & Kuivakangas toim.) Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 42.

”

Meillä on ammattitaitoa ja kykyä
kohdata nämä nuoret.

Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret

Liikehännän variaatiot

1 Johdanto

Käsittelen tässä artikkelissani koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten määrää erilaisilla tilastollisilla aineistoilla. Julkisessa keskustelussa esiintyy hyvin paljon sekaannuksia näiden nuorten määrästä, johtuen erilaisista laskutavoista ja tilastoinneista. Tämän vuoksi esitän aluksi lukijalle tilastollisen ja käsitteellisen pakkopullan, joka on hyvä syödä pitäen mielessä muitakin nuoria koskevia tilastoja. Sen jälkeen vertailen suomalaisten nuorten työmarkkinatilannetta muutaman EU-maan kesken ja kysyn, miksi joissakin EU-maissa tilanne näyttää todella hyvältä ja joissakin todella huonolta. Lopuksi osoitan kahdella muutaman vuoden seuranta-aineistolla, että purettaessa koko ikäluokkaa koskevat suuret luvut pienempiin osiin, voimme paremmin tarttua niihin ongelmiin, joita nuoret kohtaavat peruskoulun jälkeen ja myöhemmin siirtyessään työmarkkinoille.

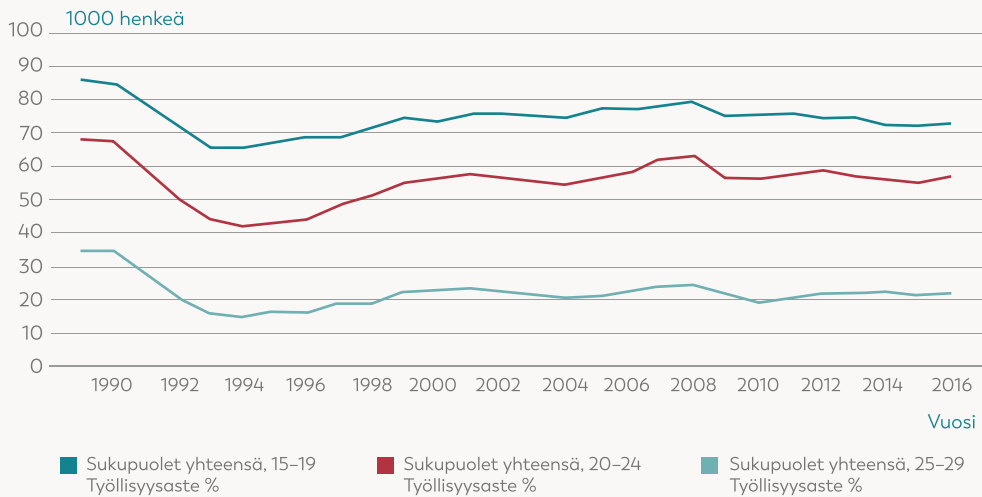
Mun eka reaktio, kun pääsin pajalle, oli suuttumus, miksei tällaisesta toiminnasta puhuta enempää, miksei ole joka paikassa tarjolla, mulla on mennyt vuosia lukion jälkeen...”

2 Keskeisistä käsitteistä nuorten työmarkkinoilla – tilastollinen pakkopulla

Nuorten työmarkkina-asemaa käsiteltäessä julkisuudessa puhutaan eniten nuorten työttömyysasteesta. Tätä ei kuitenkaan useimmiten esitetä suhteessa nuorten työllisyysasteeseen, johon se ehdottomasti pitäisi suhteuttaa. Tilastokeskuksen määritelmän mukaisesti työllisyysaste tarkoittaa ”Työllisten prosenttiosuutta samanikäisestä väestöstä. Koko väestön työllisyysaste lasketaan 15–64-vuotiaiden työllisten prosenttiosuutena samanikäisestä väestöstä.”¹

Itse olen katsonutärkevimmäksi tavaksi esittää nuorten työllisyysaste jakamalla ikäluokat kolmeen osaan: 15–19-vuotiaat, jotka ovat vielä suurimmaksi osaksi toisen asteen koulutuksessa, 20–24-vuotiaat, jotka

050. Väestö työmarkkina-aseman, sukupuolen ja iän (5-v.) mukaan

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

Kuvio 1. Nuorten työllisyysasteen kehittyminen vuosina 1990-2016

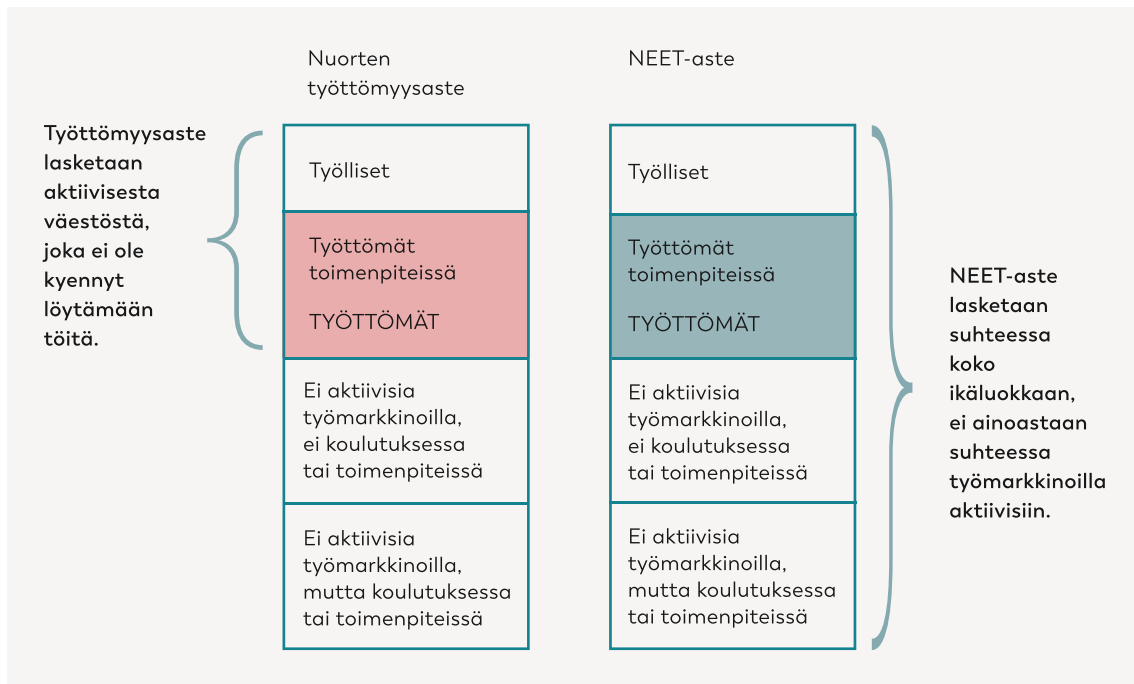
ovat läpäisseet toisen asteen koulutuksen ja ovat siirtymässä työelämään ja 25–29-vuotiaat, jotka ovat vakiinnuttamassa asemaansa työmarkkinoille.

Kuviossa 1 nähdään, kuinka 1990-luvun laman jälkeen työllisyysaste ei ole missään ikäluokassa palannut lamaa edeltävälle tasolle. Syynä on talouden rakennemuutos.

Kuviosta voidaan nähdä, että alle 20-vuotiaiden työllisyysaste on nykyisellään ainoastaan noin 20 % suhteutettuna koko ikäluokkaan. Koska tavoitteena on toisen asteen koulutus kaikille peruskoulun jälkeen, työllisyysasteen ei pitäisi ollakaan korkeampi. Ikäluokkien 20–24-vuotiaat työllisyysaste on nykyisellään vajaat 60 % ja 25–29-vuotiailla runsaat 70 %. Koko väestön osalta Suomen tavoite on nykyisellään 73 %, johon ei siis pääse vielä nuoret aikuisetkaan, jotka elävät aktiivisinta aikaa elämässä työmarkkinoille siirtymisessä.

Nuorten työttömyysaste lasketaan työmarkkinoiden käytettävissä olevista nuorista, eli se perustuu työllisyysasteeseen. Toisin sanoen, jos 20–24-vuotiaiden työttömyysasteeksi ilmoitetaan 20 % se tarkoittaa koko ikäluokkaa suhteutettuna noin 12 %. Työttömänä ei ole näin ollen joka viides nuori vaan noin joka kymmenes nuori. EU:n tilastoissa nuorten työttömyysaste ilmoitetaan usein sekä suhteessa työllisyysasteeseen (rate) että koko ikäluokkaan (ratio), joka havainnollistaa todellista tilannetta paremmin. Tilastojen ongelmana sekä EU:ssa että Suomessa on tapa esittää työttömyystilastoja ikäajalla 15–24-vuotiaat. Tällöin hukataan oleellinen osa informaatiota siitä, mikä on todellinen tilanne nuorten työmarkkinoilla.

Työllisyysasteen ulkopuolelle jäävä osuus nuorista selittyy osin pitkittyneellä koulutuksella, mikä on seurausta talouden rakennemuutoksesta. Työttömän statuksen saa jokseenkin pieni määrä alle 20-vuotiaita eikä sen saaminen ole

Kuvio 2. Nuorten työttömyysasteen ja NEET-asteen mittaaminen

helppoa vielä alle 25-vuotiaallekaan. Työelämään siirtymisen pitkittyminen nuorten osalta näkyy erityisesti 20–24-vuotiaiden ikäluokissa, jossa työllisyysaste jää alle 60 % vaikka kyseisissä ikäluokissa nuorilla on jo toisen asteen tutkinto valmiina. Tuossa iässä ei ole perustettu vielä perhettäkään, joka laskisi omalta osaltaan työllisyysastetta, joten ongelma on luonteeltaan työmarkkinapoliittinen, ei perhepoliittinen.

Viime vuosina tärkeimpiä tilastollisia keinoja määrittää nuorten työmarkkinoille siirtymisen ongelmia, on katsoa niiden nuorten määrää, jotka eivät ole koulutuksessa eivätkä työmarkkinoilla. Heillä ei ole myöskään työttömän työnhakijan statusta, koska se on vaikea saada ilman ammattitutkintoa. Puhutaan ns. NEET-nuorista eli Not in Education, Employment or Training. Luokittelua voidaan pitää jäykkänä, mutta mielestäni se toimii hyvänä lähtökohtana ilmiön hahmottamiseksi.

Toisin kuin nuorten työttömien määrä, joka lasketaan suhteessa työllisyysasteeseen, NEET-nuorten määrä tilastoidaan aina suhteessa koko ikäluokkaan. Kuviossa 2 hahmotetaan näitä kahta eri laskentatapaa.

3 EU-maiden välisiä eroja – huiput ja hännänhuiput

Nostan seuraavaksi esille muutamia EU-maita sen perusteella, miten ne ovat onnistuneet nuorten työmarkkinoille siirtymisessä suhteessa Suomeen. Käytän mittareina edellä esiteltyjä työllisyysastetta, työttömyysastetta ja NEET-astetta. Lisäksi käytän mittarina lukuja naisten työllisyysastetta. Kaikissa luvuissa lähteenä on Eurostat eli EU:n tilastokeskus ja esitetyt luvut ovat vuodelta 2016.

Hännänhuippuina nuorisoa koskevissa työmarkkinatilastoissa nousevat esiin, voisi sanoa yllätyksettä, Kreikka, Italia ja Espanja. Eurooppalaisina huippuina

Erot hännänhuippujen ja huippujen välillä on esitettävissä luettelon omaisesti seuraavasti:

	Hännänhuiput	Huiput
Naisten työllisyysaste	45-58 %	72-79 %
Nuorten työllisyysaste	13-18 %	42-60 %
Nuorten työllisyysaste		
(rate)	37-47 %	7-10 %
(ratio)	10-14 %	4-7 %
NEET-aste	15-29 %	7-8 %

Taulukko 1. Nuorten työmarkkinatilanne onnistuneen ja epäonnistuneen nuorisopolitiikan maissa EU:ssa.

voidaan pitää puolestaan Saksaa, Hollantia, Tanskaa ja Ruotsia, joskin viimeksi mainitussa nuorten työttömyysaste on suhteellisen korkea.

Taulukko 1 havainnollistaa aluksi sen, kuinka koko väestön ja nuorten korkea työllisyysaste yhdistyy yleensä naisten työllisyysasteeseen. Korkeimmat naisten työllisyysasteet löytyvät Ruotsista ja Tanskasta. Jopa Saksa, jota perinteisesti on pidetty miesten työssäkäyntimaana ja naisen asema määritelty kolmen K:n eli Kitchen, Kindergarten ja Küchen mukaan, naisten työllisyysaste on noussut 75%:iin. Matalimmat naisten työllisyysasteet löytyvät Kreikasta, Italiasta ja Espanjasta. Naisten työllisyysasteet kussakin määrittävät tyttöjen työmarkkina-asemaa tulevaisuudessa.

Nuorten työllisyysastetta koskeissa luvuissa ikäluokkina olen käyttänyt 15–24 ikäluokkia, missä on edellä esittämäni puutteet, mutta tarkempia ikäluokituksia kansainvälisissä vertailuissa ei ole saatavilla. Kuten luvuista käy ilmi, työllisyysasteet vaihtelevat huomattavasti. Tämä vaikuttaa suoraan nuorten työttömyysasteen mittaamiseen. Esimerkiksi Espanjassa nuorten työttömyysasteeksi vuonna 2016 oli mitattu 47 %, mikä siis viittaa työmarkkinoilla saatavissa oleviin nuoriin. Työllisyysaste oli ainoastaan 18 %. Kun työttömien määrä suhteutetaan koko Espanjan 15–24 nuorten ikäkohorttiin, työttömyysasteeksi saadaan ainoastaan 15 %. Toisin sanoen, mitä pienempi työllisyysaste, sitä suurempi ero suhteellisen työttömyyden (rate) ja kohorttiin suhteutetun (ratio) välillä. Kokonaan koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevien espanjalaisten nuorten osuus ikäluokista oli kyseisenä vuonna 21 %. NEET-nuorten osuus ikäluokista oli siis suurempi kuin työttömien nuorten osuus.

Suomalaisten nuorten työmarkkinatilanne on toisaalta lähempänä EU:n huippumaita, mitä tulee työllisyysasteeseen sekä työttömyysasteeseen. NEET-ryhmän osalta Suomi on kuitenkin lähempänä EU-maiden hännänhuippua. Kulku häntäpäähän oli vuoden 2008 käynnistyneen laman jälkeen huomattavan joutuisa siten, että päädyimme vuoteen 2015 mennessä samaan joukkoon

Kreikan, Italian, Portugalin ja Espanjan kanssa. Tämä koskee erityisesti 20–24-vuotiaita nuoria, joista noin 20 % arvioitiin olevan työn ja koulutuksen ulkopuolella vuonna 2016.

Erot EU-maiden välillä antavat aihetta kysymykseen, mitkä tekijät maiden sisällä vaikuttavat eroihin? Erityisesti on hyvä kysyä, miksi sellaiset maat kuin Saksa, Hollanti, Tanska ja Ruotsi ovat edellä esitellyillä mittareilla menestyneet? Monipuolinen ja poikkitieteellinen vertaileva analyysi menestyneiden maiden välillä olisi tarpeellista tehdä, mutta se vaatii aikaa ja resursseja. Onko maallamme aikaa ja malttia oppia, on nuorisopolitiikkamme peruskysymyksiä EU-yhteistyössä.

Erityisesti on hyvä kysyä, miksi sellaiset maat kuin Saksa, Hollanti, Tanska ja Ruotsi ovat edellä esitellyillä mittareilla menestyneet?

4 Nuorten polut peruskoulun jälkeen – seurantatutkimuksien kertomaa

Laajoja seurantatutkimuksia nuorten sijoittumisesta esimerkiksi peruskoulun tai työpajajakson jälkeen on jokseenkin vähän, koska seurantatutkimukset vaativat toisaalta paljon resursseja ja toisaalta aineistojen kerääminen on vaikeaa. Esittelen seuraavaksi kaksi merkittävää seurantatutkimusta, joista ensimmäinen käsittelee vuoden 1987 ikäluokan (kohortin) polkuja peruskoulun jälkeen viiden vuoden ajan ja toinen vuosina 1982–84 syntyneitä helsinkiläisiä heidän ollessaan 22–29 vuoden iässä. Molemmilla aineistoilla on jo ikää ja kaipaisivat päivitystä, mutta niiden avulla voidaan osoittaa nuoren elämänsä moninaisuutta ja ne ovat suuntaa antavia myös tänä päivänä.

Toisen asteen koulusta vailla olevien nuorten polut työelämään. Tarkastelun kohteena on 1987 kohortti, jota on seurattu viiden vuoden ajan

Syrjäytymisvaarassa olevia luonnehdittiin kolmella eri tavalla:

1. Syrjäytymisvaarassa olevat

- Psykiatrinen diagnoosi 21 prosentilla
- Mielenterveyslääkkeitä käyttäviä 29 prosenttia

2. Syrjäytyneet

- Psykiatrinen diagnoosi 37 prosentilla
- Mielenterveyslääkkeitä käyttäviä 45 prosenttia

3. Kroonisesti syrjäytyneet

- Psykiatrinen diagnoosi 57 prosentilla
- Mielenterveyslääkkeitä käyttäviä 60 prosenttia
- Myös muita terveydellisiä ongelmia enemmän kuin muilla ryhmillä

16 ikävuodesta eteenpäin eli heti peruskoulun päättymisen jälkeen.² Vuoden 1987 kohorttiin kuului kokonaisuudessaan 61 000 nuorta. Kun he olivat 21 vuoden iässä vuonna 2008, heistä oli peruskoulun varassa 18 % eli 11 200. He olivat kulkeneet viiden vuoden seuranta-aikana neljää eri tyypistä polkua pitkin:

1. Koulutuspolkuja 14%

(kaikki prosenttiluvut laskettu suhteessa ikäluokan kokoon)

Nämä nuoret olivat olleet suurimman osan aikaa koulutuksessa saamatta kuitenkaan aikaan valmista tutkintoa. Osa nuorista kulki koulutuksen, työelämän ja joutenolon välillä. Näilläkin koulutusta saattoi olla paljon.

2. Työpolkuja 1,3%

Työpolulla oli todella vähän nuoria. He olivat välillä työssä välillä, välillä taas koulutuksessa.

3. Työttömyyspolkuja 0,4%

Kuten edellä esitin, alle 20-vuotiaita työttömiä on määrällisesti vähän. Tämä pätee myös 1987 kohorttiin. Työttömyyspolulla kulkeneet nuorten elämä vaihteli työllisyyden, työttömyyden, koulutuksen ja joutenolon välillä.

4. Syrjäytymispolkuja 2,9%

Vuoden 1987 kohortista syrjäytymispolulla arvioitu 2,9 % tarkoittaa lukumääräisesti ilmaistuna n. 1800 nuorta. Heidän elämänsä vaihteli joutenolon, pienten työelämänpätkien ja eläkkeelle siirtymisen välillä.

Syrjäytymisvaara, terveys ja nuoret eläkeläiset. Vuosina 1982–1984 syntyneitä helsinkiläisiä nuoria seurattiin vuosina 2006–2011, jolloin he olivat 22–29-vuotiaita.³

Kyseessä oli rekisteripohjainen seuranta, jossa oli mukana yhteensä 50 000 nuorta, eli kyseiset kolme ikäluokkaa kokonaisuudessaan. Heistä vailla toisen asteen tutkintoa arvioitiin olevan 15 prosenttia ja syrjäytymisvaarassa arvioitiin olevan 5 prosenttia, eli ikäluokkaa kohden noin 830 nuorta.

Edellä mainitussa ETLA:n tutkimuksessa ja helsinkiläisnuoria käsittelevässä tutkimuksessa syrjäytymisvaarassa olevia nuoria arvioidaan olevan ikäluokkaa kohden noin 3,5–5 %. Iän myötä siirryttäessä ikävuosiin 20–29 ongelmat näyttävät syventyvän siten, että mielen-terveysongelmat korostuvat nuorten elämää rajoittavana tekijänä. Hälyttävää on myös se, että yli puolet kyseiseen ryhmään kuuluvista tila on suhteellisen pysyvä. Positiivinen piirre kehityksessä on se, että toisen asteen tutkintojen suorittaminen lisääntyy vielä 20 ikävuoden jälkeen.

Johtopäätöksiä

Peruskoulun jälkeen vailla toisen asteen tutkintoa kulkeneiden nuorten polut vaihtelevat huomattavasti. Suurimmalla osalla nuorista elämä kulkee koulutuksen, työelämän, vapaa-ajan ja joutenolon välillä eri tavalla painottuen. Opintoja voi kertyä huomattaviakin määriä vuosien varrella, vaikka tutkintoa ei saadakaan loppuun suoritettua. Näiden nuorten tukemiseksi on välttämätöntä kehittää oppilaitosten oppilashuoltoa ja kohdistaa oppilashuoltoon resursseja. Juuri käynnistynyt ammatillisen koulutuksen uudistuminen suosii itseohjautuvia oppilaita, joten tukea tarvitsevien oppilaiden ohjaamiseen olisi kiinnitettävä huomiota entistä enemmän. Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tukemisen on oltava kokonaisvaltaista ja moniammatillista työtä, koska useiden nuorten kohdalla elämäntilanne on vaikea ja luonteeltaan pysyvä.

Olen edellä esittänyt suhteellisia prosenttilukuja ja nuorten määriä eli ns. nuppilukuja ikäluokittain ja ryhmittäin, mikä auttaa hahmottamaan käsillämme olevan yhteiskunnallisen ongelmaa. Ryhmittelemällä paljon puhutun 100 000 ongelmissa olevan nuoren kokonaisuuden pienempiin osiin, voimme paremmin hahmottaa myös tarpeelliset toimenpiteet nuorten kanssa työskentelemiseksi. Meillä on ammattitaitoa ja kykyä kohdata nämä nuoret. Ylivoimaisesti suurin osa näistä nuorista tekee työtä itsensä kanssa oman tulevaisuutensa eteen ja näille nuorille voimme antaa tukemme.

Eurooppalaisia esimerkkimaita, joissa nuorten työmarkkinoille siirtymisessä on eri mittareilla mitattuna hyviä tuloksia, kuten Saksa, Hollanti, Tanska ja Ruotsi, tulisi analysoida kokonaisvaltaisemmin. Mitä he tekevät paremmin kuin me? Analyysin tulisi olla monitieteellinen vertaileva analyysi, jossa nuorisopolitiikan toimintaympäristö kyseisissä maissa otetaan kokonaisuudessaan huomioon. Poliittisesti tarkoituseräiset pika-analyysit, joilla niin sanottuja hyviä käytäntöjä milloin mistäkin maasta lanseerataan hätäisesti päivänpoliittisiin tarpeisiin, eivät syvennä ymmärtämystämme nuorten asemasta nykymaailman työmarkkinoilla.

Lähdeviitteet

- 1 <http://www.stat.fi/meta/kas/tyollisyysaste.html>
- 2 Lähteenä käytetty Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen (ETLA) julkaisua, Muistio, Bried 23/2014, Asplund, Rita ja Vanhala, Pekka: Peruskoulutodistuksen varassa olevien nuorten polut työelämään – 2000-luvun alussa peruskoulunsa päättäneiden kokemuksia.
- 3 Aaltonen, Salla & Berg, Päivi & Ikäheimo, Salla (2015): Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 160.

”

Yksikään tuntemistani
identiteettiteorioista ei
ohita nuoruutta.

Ongelmainen NEET-nuoruus vai hyödyttävä moratorium?

Nuoruus on elämän vaihe, jonka jokaisen aikuisen olisi pitänyt elää tullakseen aikuiseksi. Kokemus on kuitenkin hyvin henkilökohtainen. Toisilla on muistoja taapertamisesta harmaassa näköalattomassa sumussa ja toiset puolestaan muistelevat, kuinka aika ei meinannut riittää osallistumaan siihen kaikkeen innostavaan. Suhtautuminen kouluun ja sen merkitys myös vaihtelevat muistelijan mukaan. Itse muistan miten keskikoulussa pojat eivät yltäneet luokan parhaimmiston, mutta lukion aikana tilanne kääntyi, pojat aivan kuin heräsivät ja tytöt menettivät johtopaikkojaan tai ainakin joutuivat niistä poikien kanssa taistelemaan. Mistähän siinä oli kysymys?

Tämän kirjoituksen toisena juonteena on NEET-nuori. Se on käsite, jolla leimataan nuoren tulevaisuutta. Erityisesti suomalaisessa yhteiskunnassa, missä koulutus ja työnteko ovat arvossaan on hyvin epäsuotavaa jäädä tai vielä pahempaa, jättäytyä kummankin ulkopuolelle. NEET-nuori on siis jotain, mitä emme yhteiskuntaamme halua. Maamme hallituskin on käynyt taisteluun NEET-nuorien kiinniottamiseksi, ohjatakseen heidät sutjakkaasti koulutuksen ja työnteon polulle, esimerkkinä tästä kevään 2017 Sipilän hallituksen puoliväliriihi.

Mihin nuoruutta tarvitaan?

Tässä pohdinnassani lähestyn nuoruutta peilaillen sitä muutamaan keskeiseen identiteettiteoriaan. Ne nostavatkin nuoruuden merkittäväksi vaiheeksi tulevan aikuisuuden muovaajana. Yksikään tuntemistani identiteettiteorioista ei ohita nuoruutta. Se on keskeisin identiteetin, minuuden kehitysvaihe. Kuitenkaan vaihe ei ole jokaiselle sama, vaan se on kooste moninaisista vaikuttavista tekijöistä, kuten esimerkiksi siihenastisen elämän kokemukset, perhe tai kaveripiiri. Tämän koosteen tavoitteena on avata näkökulmia nuoruuteen ja luoda ymmärrystä nuoruuden aikaiseen identiteetin rakentumiseen, joka parhaimmillaan mahdollistaa ymmärryksen omasta itsestä ja siitä, mihin on valmis aikuisen sitoutumaan.

ERIK.H.ERIKSON

Erik H. Eriksonin klassikkoteoria pohjaa kehityskriisien tai -tehtävien ratkaisemiseen elämänsä aikana. Teoria on lähtökohdiltaan optimistinen, sen ajatuksena on ihmisen omat edellytykset itse tietoisesti vaikuttaa omaan elämäänsä. Erikson näkee elämän kahdeksan elämänvaiheen prosessina, joissa jokaisessa on omat haasteensa ratkaistavina. Nuoruudessa tehtävänä on testailta erilaisia rooleja, joista parhaimmillaan rakentuu hänen oma identiteettinsä. Toisaalta nuorelle voi käydä niin, että erilaisten kokeilujen kautta ei löydykään omaa roolivalikoimaa ja identiteetistä tulee hajaantunut. Monialaisen kehitystehtävän onnistunut ratkaisu puolestaan tuottaa helpotusta aikuisuuteen. Kehitysvaiheen positiivisia tuotoksia voivat olla esimerkiksi kyky toivoon tai tunne omasta kyvykkyydestä. Mikäli oma identiteetti on hajaantunut, voi nuori näyttäytyä epäsosiaalisena ja arveluttavana. Hän voi saada esimerkiksi NEET-leiman. Nuoruuden tärkeä kehitystehtävä liittyy identiteetin rakentumiseen tai kun se ei onnistu, identiteetin hajaantumiseen. Hajaantunut identiteetti ei kuitenkaan ole lopullinen totuus, vaan nuorella on aina mahdollisuus tehdä identiteettityötään ja koostaa siitä itselleen aikuinen identiteetti. Nuoruuden suuri dilemma on halu luottaa ja liittyä, samalla kun sitoutuminen näyttäytyy pelottavana, jopa uhkaavana. (Erikson 1959; Erikson 1968, 128–132; Erikson 1982, 32–33.) Nuoruuden moninaisten kehitystehtävien ristipaineessa jää helposti jokin tehtävä kesken tai tulee ohitetuksi. Tätä samaa asiaa voitaneen nimittää myös pitkittyneeksi nuoruudeksi. Koulutusjärjestelmä on kuitenkin rakennettu siten, että kaikkien nuorten tasatahtinen edistyminen on tavoitteena. Siihen ei mahdu omien eritahtisten kehitysvaiheiden kanssa pätkäilyä.

JAMES MARCIA

Nuoruuden erityisyys on myös ollut James E. Marcian (2002, 202–203.) identiteettitila-teorian innoittajana. Hän on jatkanut Eriksonin ajattelusta ja vienyt sitä eteenpäin. Hän on mieltänyt identiteetin kehittymisen neljän tilan avulla. Hän näkee identiteetin eri elämän tilanteissa muuntuvana. Identiteettitila ei siis ole pysyvä, vaan vaihtelee eri elämäntilanteissa tai -kriiseissä. Marcian mallissa selkiintymätön identiteetti on lähellä Eriksonin hajaantunutta identiteettiä. Siinä nuorta ei kiinnosta tutkiskella kuka minä olen, eikä myöskään sitoutua mihinkään identiteettiin. Nuoren identiteetin etsintävaihe on vielä puutteellinen. Toisaalta nuoren välinpitämättömyys identiteetin tutkiskelua kohtaan voi johtua myös siitä, että koko asia ei vain ole tullut mieleen. Esimerkiksi vanhemmat tai opettajat ovat jo kertoneet millainen nuori. Nuorella voi olla annettuna esimerkiksi työttömän roolimalli tai yhtä lailla henkilön, joka ei osaa käsillään tehdä mitään. Nuorella ei ole tarvetta tutkiskella asiaa, eikä siten myöskään kyseenalaistaa sitä. Samalla kuitenkin nuori toteuttaa identiteettiä, joka ei ehkä olekaan hänen omansa, nuoren omista lähtökohdista rakentunut. Todennäköisesti ja itseasiassa toivottavasti, nuorelle tulee eteen tilanne, jossa hän joutuu kyseenalaistamaan tämän annetun identiteetin ja ryhtyy työstämään omaehtoisesti omaa identiteettiään. Kun nuori itse on päätenyt tutkiskelemaan ja kokeilemaan erilaisia identiteettejä vielä sitoutumatta niihin, on Marcian mukaan kyse moratoriumista. Nuori tarvitsee aikaa selvittääkseen, kuka hän on. Tämä vaihe voi näyttäytyä lähiympäristölle rasittavana. Nuori haastaa aikuista ja aikuisen on vaikea olla astumatta ansaa ja olla provosoitumatta. Tämä kuitenkin tärkeä ja positiivinen vaihe nuoren identiteettityössä. Kun vastaus on löytynyt, voi nuori sitoutua saavuttamaansa identiteettiin. Marcian ajattelussa aikalaisa nuoruuden identiteetin tutkiskelussa tuottaa käsityksen omasta itsestä ja siitä mihin elämänsä haluaa käyttää. Voisi ajatella, että tämä etsikkoaika, ehkä jopa NEET-aika, olisi niin kutsutusti säästöä pitkällä tähtäimellä.

Côtéen ja Levinen pohtivat niitä nuoria, jotka eivät ole saaneet tukea ohjausta identiteettityöhönsä.

JAMES CÔTÉ JA CHARLES LEVINE

Eriksonin ja Marcian ajattelu edustaa kuitenkin josin mennyttä maailmaa. Erityisesti käsitys seksuaalisen identiteetin muodostumisesta ei enää vastaan tämän päivän ymmärrystä. Kanadalaiset James Côté ja Charles Levine (2002, 3–6) ovat kehittäneet oman mallinsa identiteettiluokista kuvaamaan nuoren identiteetin kehittymistä postmodernissa ajassa. He ovat huolestuneita niistä nuorista, jotka eivät ole saaneet lapsena riittävästi kannustusta tai tukea identiteetin kehittymiseen. Postmodernille ja myös myöhäismodernille ajalle voidaan pitää tyypillisenä kotien heikentynyttä kasvatusotetta, erityisesti kun mietitään yhteisten arvojen, traditioiden ja normien siirtymistä sukupolvelta toiselle. Nuoren odotetaan itse selvittävän nämä kysymykset ja löytävän näin paikkansa aikuisen yhteisöön. Côtéen ja Levinen pohtivat niitä nuoria, jotka eivät ole saaneet tukea ohjausta identiteettityöhönsä. Nämä nuoret saattavat ohittaa nuoruuden aikaisen identiteettityönsä irtioitoilla ja rajullakin päihteiden käytöllä. Seurauksena voi olla, että aikuisuudessaan vastuu ei kiinnosta. Tätä luokkaa he kutsuvat kieltäytyjiksi. Kun nuoruuden aikana ilmenee haluttomuutta kiinnittyä yhteisöön ja lisäksi heikkoa impulssikontrollia, puhutaan kulkureiden luokasta. Näiden nuorten määrä on lisääntynyt. Myös aikuisena heidän on helpompaa väistää kuin kohdata asioita. Postmodernissa ajassa kasvaa myös nuoria, joilla on täysin epärealistiset käsitykset omasta kyvykkyydestään. Heidän on vaikeaa löytää itseään tyydyttäviä yhteisöjä, joihin kiinnittyä. He ovat myös samalla kuitenkin tyytymättömiä itseensä. Tätä ryhmää kutsutaan etsijöiksi. Kun nuorella on vahva ja selkeä käsitys siitä, kuka minä olen ja mikä minusta tulee aikuisena, tapahtuu siirtyminen aikuisuuteen nopeasti, ilman asian sen kummempaa pohtimista. Vahva ja jäykkä käsitys itsestä voi kuitenkin osoittautua ongelmalliseksi jatkuvaan muutokseen perustuvassa ajassa. Jäykän

identiteetin omaavasta ryhmästä käytetään nimitystä vartijat. Nuori, jota on tuettu identiteettipohdinnossa, omaa usein myös edellytykset reflektoida itseään ja tulevaisuuttaan sekä älyllisellä että tunnetasolla. Sen avulla nuorelle syntyy edellytykset kasvaa kypsään aikuisuuteen tietäen ja ymmärtäen kuka hän on ja mihin hän ryhtyy. Tästä luokasta käytetäänkin nimitystä ratkaisijat. Identiteettiluokkamallista on helppo ymmärtää, että erityisesti näinä aikoina nuori tarvitsee tukea identiteettinsä kehittymiseen. Nuoren on saatava sparrausapua oppiakseen pohtimaan ja rakentamaan omaa identiteettiään. Kuka ja miten se hoidetaan, on resurssikysymys. Taloudellisesti kestävä tavoitteena voidaan kuitenkin pitää sitä, että yhteiskunta tuottaisi kypsiä aikuisia, ratkaisijoita.

James Côtén (2005, 223–231) ajatus identiteettipääomasta rakentaa osaltaan vastausta kypsän aikuisuuden saavuttamisesta. Sen avulla voidaan kasvaa aikuisen varmuuteen ja ymmärrykseen omasta kyvykkyydestä. Tämän ajan riskinä Côté pitää kasvatuksesta saatavaa heikkoa normatiivista ohjausta. Nuoren valmius kohdata eteensä tulevia kognitiivisia, emotionaalisia tai moraaliseettisiä haasteita voi olla kehittymätön ja niihin suhtautumisen mittasuhteet kärjistyneitä. Identiteettipääoman rakennusaineita ovat inhimillinen pääoma ja sosiaalinen pääoma. Inhimillinen pääoma rakentuu esimerkiksi koulutuksesta ja elämäkokemuksesta saatavasta hyödystä sekä henkilölle itselleen että myös työelämälle. Sosiaalinen pääoma puolestaan karttuu erilaisista ryhmäjäsenyyksistä mukaan lukien sukupolven, rodun tai sukupuolen. Identiteettipääomaa voidaan mieltää psykososiaalisina taitoina, painottuen kognitiivisiin taitoihin. Sen avulla sekä ylläpidetään identiteettiä, että reflektoidaan sitä. Se mahdollistaa omien ryhmäjäsenyyksien, elämänvalintojen tai vaikkapa esteettisten mieltymysten puntaroinnin. Identiteettipääoma

Toisaalta, voitaisiinko hyväksyä se mahdollisuus, että nuori edelleen nykyisinkin tarvitsee etsikkoaikansa löytääkseen oman alansa ja rakentaakseen oman aikuisen identiteettinsä?

mahdollistaa liittymisen ryhmiin ja verkostoihin, yhtä lailla virtuaalisiin kuin tosielämässä tapahtuviin. Côté peräänkuuluttaakin itsereflektiotaiteiden ohjaamista nuorille. Ne mahdollistavat pohtimaan omia roolivalintojaan ja omaa mahdollista tulevaisuuttaan. Ajatus identiteettipääomasta on ollut identiteettihorisontti-teorian (Côté et al 2015) taustalla. Siinä on varsinaisena tavoitteena ollut tuottaa kvantitatiivinen tutkimuskysely mittaamaan nuoren näkyä tulevaisuudestaan. Kapea identiteettihorisontti tarkoittaa suppeaa näkyä omista mahdollisuuksistaan. Nuoren on vaikea ajatella esimerkiksi muuttoa toiselle paikkakunnalle opiskelemaan. Oma lähiympäristö edustaa nuorelle hänen elämässään valittavina olevia mahdollisuuksia. Samalla myös sen ulkopuoliset asiat saattavat näyttäytyä uhkana. Nuoren toimijuus voi heikentyä. Voidaan puhua myös identiteettiahdistuksesta. Mallin toisesta päästä löytyy laaja identiteettihorisontti, joka näyttäytyy nuorelle mahdollisuuksien globaalina kirjona. Nuori näkee itsensä oman potentiaalinsa toteuttajana. Nuori on valmis tekemään valintoja niiden asioiden puolesta, jotka hän kokee itselleen merkityksellisiksi. Nuoren toimijuus on vahva. Näiden identiteettihorisontin ääripäiden ajatukset omista tulevaisuuden mahdollisuuksistaan, tuottavat järkyttävällä tavalla erilaiset näyt. Kysymys nouseekin, miten nuori jonka käsitys oman tulevaisuutensa mahdollisuuksista on hyvin kapea, voisi saada mahdollisuuden nähdä edes hieman laajemmalle.

NEET-ongelma vai moratorio-mahdollisuus?

Korkeakouluopiskelijoiden identiteettihorisonteista on tehty kansainvälinen vertailututkimus Pohjois-Amerikan, Japanin ja Suomen välillä (Helve et al 2017). Sen suomalaisesta aineistosta nousee tämän artikkelin näkökulmasta mielenkiintoinen huomio. Tutkimukseen on vastannut ainoastaan korkeakouluopiskelijoita. Tutkimuksessa kysyttiin, mikä on vastaajan toivoma oma korkein koulutustaso. Lähes neljäsosa (23,8 %) vastasi, että toisen asteen tutkinto. Vastauksia ei vielä ole enempää analysoitu, mutta uskallan väittää, että lähes joka neljäs tähän kyselyyn vastanneista nuorista on jollain tavalla itselleen väärissä opinnoissa. Miten pitäisi suhtautua siihen, jos nämä nuoret päättävät vaihtaa alaa tai opintoastetta? Voimmeko olla tyytyväisiä, kun nuori vihdoon on ymmärtänyt, mitä oikeasti haluaa opiskella? Miten suhtautuu oppilaitos, jonka saama lupaus rahoituksesta suoritettun tutkinnon perusteella vesittyy? Toisaalta, voitaisiinko hyväksyä se mahdollisuus, että nuori edelleen nykyisinkin tarvitsee etsikkoaikansa löytääkseen oman alansa ja rakentaakseen oman aikuisen identiteettinsä? Kuten edellä pohdin, tämä olisi taloudellistakin säästöä pitkällä tähtäimellä.

Lähteet

Côté, James (2005) Identity capital, social capital and the wider benefits of learning: generating resources facilitative of social cohesion. *London Review of Education*, 3(3).

Côté, James & Levine Charles (2002) *Identity Formation, Agency and Culture. A Social Psychological Synthesis*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.

Côté, J. E. & Mizokami, Scinichi & Roberts, Sharon E. & Nakama, Reiko & Meca, Allan & Schwartz, Seth J. (2015) The role of identity horizon in education-to-work transitions: A cross-cultural validation study in Japan and the United States. In *Identity: An International Journal of Theory and Research*.

Erikson, Erik H. (1959) *Identity and the Life Cycle*. New York: W.W. Norton & Company.

Erikson, Erik H. (1968) *Identity: Youth and Crisis*. New York: W.W. Norton & Company.

Erikson, Erik H. (1982) *The Life Cycle Completed*. New York: W.W. Norton & Company.

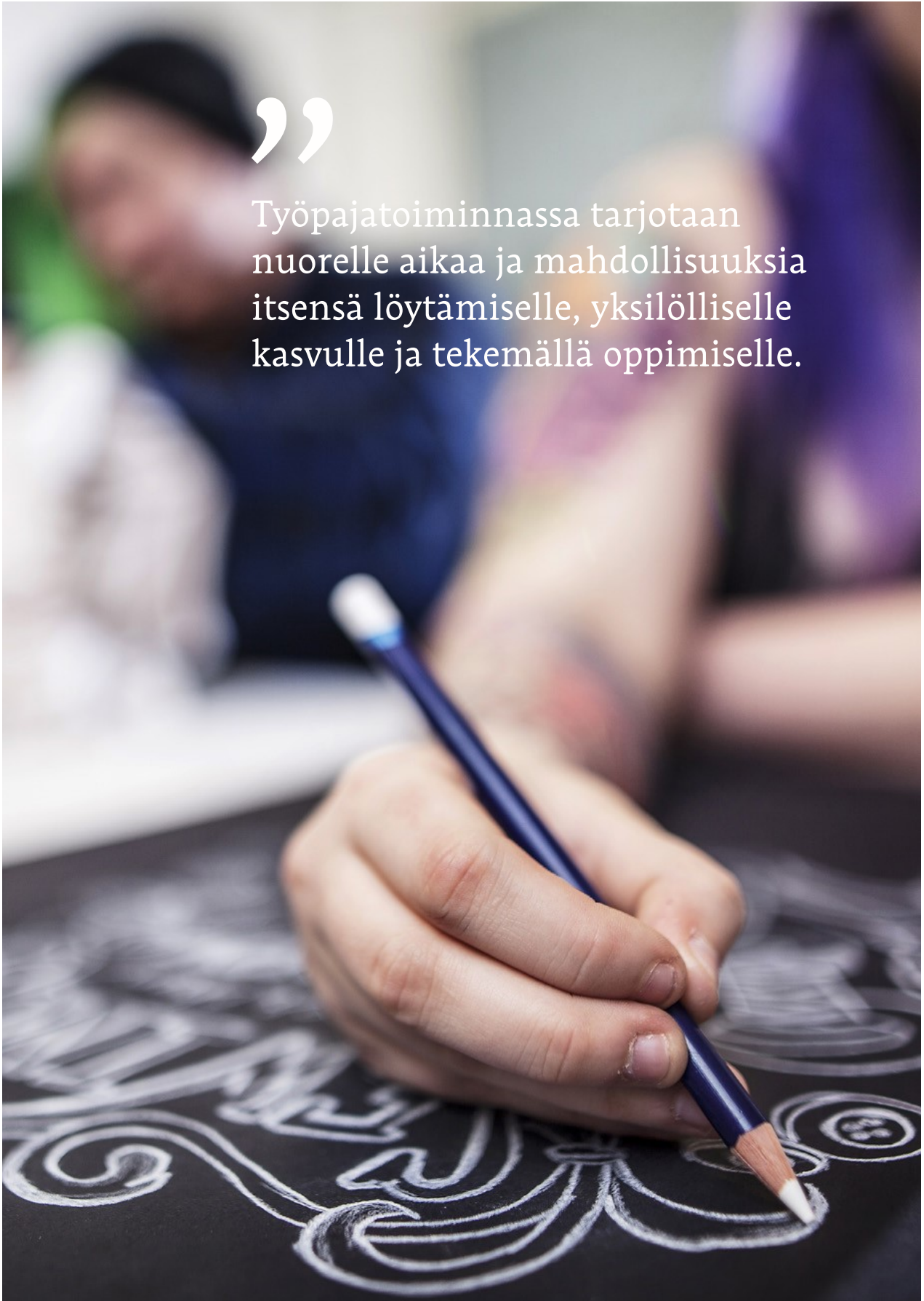
Helve H., Côté, J.E., Svyrenenko A., Sinisalo-Juha E., Mizokami S., Roberts S. E. & Nakama R., 2017 Identity Horizons Among Finnish Postsecondary Students: A Comparative Analysis. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 17(3), 191 - 206.

Marcia, James (2002) Adolescence, Identity, and the Bernardone Family. *Identity: An International Journal of Theory and Research* 2(3).

Sipilän hallitus (2017) http://vnk.fi/documents/10616/4610410/Toimintasuunnitelma+H_5_2017+280417.pdf (Viitattu 23.1.2018)

”

Työpajatoiminnassa tarjotaan nuorelle aikaa ja mahdollisuuksia itsensä löytämiselle, yksilölliselle kasvulle ja tekemällä oppimiselle.

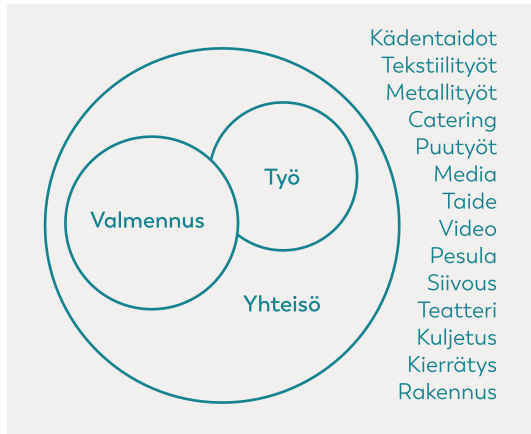
Työpajapedagogiikka ja sosiaalinen vahvistuminen työpajatoiminnassa

1 Työpajatoiminta tukee arjenhallintaa sekä työllistymis- ja opiskelunvalmiuksia

Työpajatoiminnassa valmennuksen ja työtoiminnan avulla vahvistetaan yksilöiden arjenhallintaa sekä valmiuksia sijoittua koulutukseen ja työhön. Työpajalla valmentautujat saavat tukea ja ohjausta oman elämäntilanteensa jäsentämiseen, hyvinvointinsa edistämiseen ja tulevaisuuden suunnitelmien rakentamiseen.

Työpajatoiminnan keskeisiä menetelmiä ovat työ- ja yksilövalmennus sekä ryhmävalmennus. Työvalmennuksessa tuetaan osaamisen vahvistumista niin ammatillisissa taidoissa kuin yleisissä työelämävalmiuksissa. Yksilövalmennuksessa tarjotaan monialaista tukea elämänhallinnan ja toimintakyvyn vahvistamiseksi, ja keskeisenä tavoitteena on konkreettisten jatkopolkujen löytyminen. Ryhmävalmennuksessa valmentautujat keskustelevat ohjatusti arkeaan lähellä olevista aiheista jakaen kokemuksiaan ja toimien samalla vertaistukena toisilleen. Työpajan yhteisöä hyödynnetään sekä työvalmennuksessa että ryhmävalmennuksessa. Työpajatoiminta vahvistaa valmentautujan toimijuutta ja osallisuutta työpajan yhteisön jäsenenä.¹

Työpajojen tarjoamat valmennuspalvelut voidaan ryhmitellä starttivalmennukseen, kuntouttavaan valmennukseen, työelämään valmennukseen ja seinättömään valmennukseen. Starttivalmennus on työpajojen matalimman kynnyksen toimintaa. Se rakentuu yksilö- ja ryhmävalmennukselle, ja olennaista on arjenhallinnan, itsetuntemuksen ja voimavarojen vahvistaminen. Kuntouttava valmennus tarjoaa yksilö-, ryhmä- ja työvalmennusta valmentautujien tarpeiden mukaisissa suhteissa. Se tukee sekä sosiaalista toimintakykyä että työkykyisyyttä. Työelämään valmennuksessa painotus on työvalmennuksessa, ja yksilövalmennuksella tuetaan tarvittaessa henkilökohtaisissa asioissa. Seinätön valmennus merkitsee työhönvalmennusta, joka tarjoaa yksilöllistä tukea työpajalta työelämään siirtyville tai työelämässä oleville, jotta työssäolo tai esimerkiksi oppisopimusopiskelu työpaikalla sujuisi mahdollisimman hyvin.

Kuvio 1. Työpajatoiminnan keskeiset elementit ja yleisimpiä toimialoja.

Kuvio 2. Työpajatoiminta monen eri politiikkalohkon toimintana.

Työpajatoimintaan osallistui vuonna 2016 yhteensä 25 770 valmentautujaa, joista 14 867 (57,7 %) oli alle 29-vuotiaita nuoria. 57 prosenttia työpajajaksoista kesti korkeintaan kuusi kuukautta. Yleisimmät valmentautujia työpajoille ohjaavat tahot olivat työhallinto, kunnan sosiaali- ja terveystoimi sekä nuorisotoimi (etsivä nuorisotyö). Valmentautajat ovat työpajoilla pääsääntöisesti ohjaavan tahon toimenpiteessä. Vuonna 2016 noin 47 prosenttia valmentautujista oli kuntouttavassa työtoiminnassa, noin 27 prosenttia oli työkokeilussa ja palkkatuetussa työssä oli noin 10 prosenttia valmentautujista.²

Työpajatoimintaa on toteutettu Suomessa yli 30 vuoden ajan, ja se on vakiinnuttanut paikkansa palvelujärjestelmässämme. Työpajatoiminta sekä tukee peruspalveluita että paikkaa palveluiden väliin jääviä katvealueita. Työpajat toimivat palvelujärjestelmän eri sektoreiden rajapinnoilla ja niiden väleissä, ja työpajatoiminnalle on ominaista monialaisuus ja hallinnonrajat ylittävä yhteistyö. Nykyaikainen työpajatoiminta asemoituu niin työllisyys- ja sote-politiikan kuin koulutus- ja nuorisopolitiikan alueille.

2 Työpajatoiminta rakentuu työpajapedagogiikalle

Pedagogiikalla tarkoitetaan yleisesti sekä opetuksen taustalla olevia näkemyksellisiä ja kasvatuksellisia periaatteita että tapaa, jolla opetus järjestetään. Työpajoilla toteutettavaa pedagogiikkaa voidaan tarkastella työpajojen tarjoaman valmennuksen näkökulmasta. Työpajapedagogiikka pohjautuu työpajatoiminnan arvoille, joita ovat aito kohtaaminen, yhteisöllisyys, osallisuus, yksilöllisyys ja keskinäinen kunnioitus. Työpajatoiminnassa tarjotaan nuorelle aikaa ja mahdollisuuksia itsensä löytämiselle, yksilölliselle kasvulle ja tekemällä oppimiselle. Työpajapedagogiikan on määritelty merkitsevän joustavissa oppimisympäristöissä tapahtuvaa, yksilön edellytysten mukaista, tekemällä oppimista painottavaa, yhteisöllistä ja suunnitelmallista valmennusta.³

Tekemällä oppiminen

Tekemällä oppiminen on työpajojen keskeisin toimintamuoto. Tekemällä oppimisen kannattaja John Dewey (1859–1952) näki oppimisen elinikäisenä

prosessina, jossa taidot ja ymmärrys kehittyvät omakohtaisten kokemusten kautta käytännönläheisessä toiminnassa.⁴ Osallistuminen ja kokemuksellisuus ovat olennaisia osia tekemällä oppimisessa: abstraktien käsitteiden ajattelemisen sijaan tekemällä oppiminen sisältää suoran yhteyden opittavaan taitoon. Teorian tai käsitteen vahvistaminen tapahtuu kokemuksen kautta. Tekemällä oppimisessa on mahdollisuus yrittää, kokeilla, tehdä virheitä, epäonnistua ja kokeilla uudelleen sekä saada välitöntä, rakentavaa ja motivoivaa palautetta.⁵

Tekemällä oppiminen työpajalla pohjautuu käytännössä erilaisten teoriaa ja käytäntöä nivovien ammatillisten töiden tekemiseen. Työpajalle tulevat tilaustyöt antavat mahdollisuuden harjoitustöiden tekemiseen ja työelämässä tarvittavien taitojen vahvistamiseen.⁶ Kokemusten jakaminen valmentajien ja toisten valmentautujien kanssa auttaa ymmärtämään ja omaksumaan opittavaa asiaa.

Joustava oppimisympäristö ja yksilöllisten edellytysten huomioiminen

Työpajojen joustava oppimisympäristö viittaa mahdollisuuksiin käyttää työ- ja toimintapaikkoina sekä työpajan omia tiloja että muita tiloja luontoympäristöstä yhteistyöyrityksiin. Työpajan joustava oppimisympäristö antaa mahdollisuuden olla osallinen ja oppia myös niille, joille perinteinen luokkamuotoinen oppiminen ei sovellu. Työpajalla kyetään joustavasti asettamaan tavoitteita ja räätälöimään sisältöjä yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Toiminta rakentuu tehtäviin käytettävän ajan ja intensiteetin vaihtelulle ja omatahtiselle etenemiselle. Olennaista on tuottaa onnistumisen kokemuksia.⁷

Yksilöllisten edellytysten huomioiminen alkaa työpajalla jo ensimmäisten tapaamisten aikana, jolloin tehdään kokonaisvaltaista alkukartoitusta. Yhdessä valmentautujan kanssa pohditaan hänen tarpeitaan ja voimavarojaan sekä jäsenetään tavoitteita tulevalle työpajajaksolle. Tavoitteet voivat liittyä sekä valmentautujan omien resurssien, kuten itseilmaisutaitojen, vahvistamiseen, että yleisten työelämätaitojen ja ammatillisten taitojen kerryttämiseen. Yksilölliset edellytykset huomioidaan myös sovittaessa työpajajakson pituudesta sekä viikossa työpajalla vietettävien päivien määrästä ja päivien pituudesta.

Yhteisöllisyys, osallisuus ja kohtaaminen

Työpajatoiminnassa koetut yhteisöllisyyden tunteet toimivat voimavarana yksilölliselle kasvulle. Yhteisöllisyys merkitsee yhteenkuuluvuutta ja yhteenkuulumisen tarpeen arvostamista. Se rakentuu yhteisön jäsenen välisessä vuorovaikutuksessa ja siihen sisältyy luottamus yhteisössä olevia ihmisiä kohtaan.⁸ Työpajalla yhteisöllisyyden edellytyksiä ovat yhdenvertaisuus, osallisuus, hyväksyntä ja vastuullisuus. Hyväksyvä ja

Työpajapedagogiikka on

- joustavissa oppimisympäristöissä tapahtuvaa,
- yksilön edellytysten mukaista
- tekemällä oppimista painottavaa
- yhteisöllistä ja suunnitelmallista valmennusta

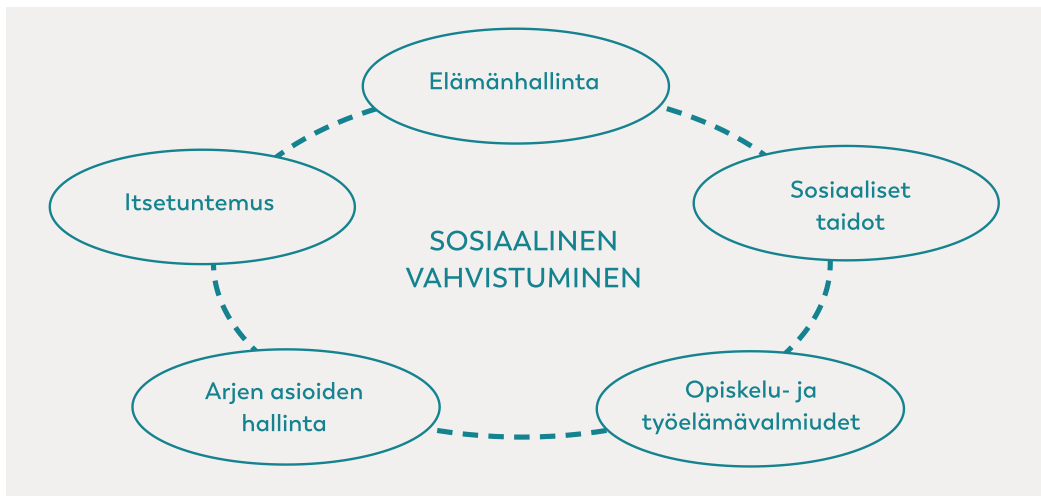
Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnian työpajat, Jani Laukkanen, 2016.

turvallinen ilmapiiri sekä tukeva ja kannustava valmennus ovat yhteisöllisyyden vahvistamisen lähtökohtia. Osallisuutta tuetaan työpajalla mahdollistamalla valmentautujien osallistuminen työpajatoiminnan yhteiseen suunnitteluun ja päätöksentekoon. Kun nuoret kokevat tulleeensa kuulluksi omiana itsenään ja heidän aloitteensa ja ehdotuksensa otetaan vakavasti työpajan päätöksenteossa, koettu osallisuuden tunne vahvistuu. Myönteinen palaute omasta toiminnasta yhteisössä ja sitä kautta arvostuksen saaminen motivoi ja kannustaa valmentautujaa osallistumaan ryhmän toimintaan.⁹

Valmennuksessa on kyse kohtaamisesta, jonka keskeisiä elementtejä ovat vuorovaikutus ja dialogisuus. Työpajalla kunnioitetaan jokaisen yksilön kokemusta ja sen ainutlaatuisuutta. Tätä tuetaan henkilökohtaisten ja yhteisten keskustelujen avulla. Työpajalla harjoitellaan näkemysten vaihtamista ja omien kokemusten jakamista, jolloin valmentautujat saavat sekä haasteita että vahvistusta omalle ajattelulleen. Tavoitteena on, että koko työpajayhteisön ajattelu- ja toimintatavat vahvistuvat ja ryhmän voimavarat kasvavat.¹⁰

Osaamisen tunnistaminen työpajalla

Työpajatoiminnassa tapahtuva osaamisen kertyminen on luonteeltaan epävirallista oppimista: se on ohjattua ja järjestelmällistä, mutta sitä ei organisoida virallisen koulutusjärjestelmän piirissä.¹¹ Oppimisympäristöinä työpajat ovat ohjauksellisia, toiminnallisia ja moniammatillisia. Toiminnassa voidaan tukea sekä geneeristen että ammatillisten taitojen syntymistä ja vahvistumista.

Kuvio 3. Sosiaalisen vahvistumisen osa-alueet.

Työpajoilla tehtävän osaamisen tunnistamisen ja dokumentoinnin tavoitteena on valmentautujien osaamisen näkyväksi tekeminen ja sosiaalinen vahvistuminen. Tarkoituksena on saada esiin ja sanallistaa työpajatoiminnassa kertyneitä taitoja ja valmiuksia sekä sitä kautta voimavaraistaa valmentautujia. Tämä edistää myös heidän sijoittumistaan koulutukseen ja työmarkkinoille. Työpajatoiminnassa hankitun osaamisen ja työpajojen tarjoaman valmennuksellisen tuen entistä laajempi hyödyntäminen mahdollistaa myös sellaisten nuorten koulutukselliset polut, jotka muuten voisivat jäädä koulutuksen ulkopuolelle.

Työpajakentällä osaamisen tunnistamiseen on viitattu myös opinnollistamisen käsitteellä. Opinnollistamisella tarkoitetaan kokonaisuutta, johon kuuluu sekä työpajojen oppimisympäristön tunnistaminen että yksittäisille valmentautujille kertyvän osaamisen tunnistaminen ja dokumentointi. Tällöin työpajojen työvaltaisen ympäristön tarjoamia oppimismahdollisuuksia verrataan Opetushallituksen hyväksymiin ammatillisten perustutkintojen tutkintojen perusteisiin, ja vastaavasti myös valmentautujille kertyvää osaamista dokumentoidaan koulutuksen järjestäjien ja työelämän käyttämällä kielellä. Työpajatoimijat siis vastaavat validointiprosessiin liittyvästä osaamisen tunnistamisesta ja dokumentaatiosta, koulutuksen järjestäjät puolestaan osaamisen arvioinnista ja sen tunnistamisesta.

3 Sosiaalinen vahvistuminen ja sen todentaminen työpajatoiminnassa

Valmentautujien sosiaalinen vahvistuminen on yksi työpajatoiminnan tavoitteista. Sosiaalinen vahvistuminen työpajatoiminnassa koostuu viidestä keskeisestä osa-alueesta. Kyse on toisaalta yksilön voimavaroista, joita ovat itsetuntemus, sosiaaliset taidot ja elämönhallinta. Kyse on myös niiden ilmenemismuodoista: arjen asioiden hallinnasta sekä opiskelu- ja työelämävalmiuksista. Voimavarojen vahvistuminen mahdollistaa sosiaalisen toiminnan ja edistää uusien taitojen ja toimintatapojen omaksumista. Tämä näkyy arjenhallinnan paranemisena ja kohentaa valmiuksia edetä opiskelemaan ja työelämään.¹²

Valtakunnallinen työpajajyhdistys on kehittänyt Sovari – Sosiaalisen vahvistumisen mittarin todentamaan työpajatoiminnan sosiaalisesti vahvistavia vaikutuksia. Sovari-mittari kuvaa, millaista tukea valmentautajat ovat työpajajaksoiltaan saaneet, ja tuo esille toiminnan sosiaalisesti vahvistavia vaikutuksia valmentautujien näkökulmasta. Sovari perustuu valmentautujien itsearvioinnille eli se kuvaa asiakkaiden kokemuksia palveluiden laadusta ja niiden vaikutuksista omaan elämäntilanteeseensa. Sovaria toteutetaan anonyymina verkkokyselynä.

Sovari-mittari tuottaa organisaatiokohtaisia, alueellisia ja valtakunnallisia tietoja ja tunnuslukuja sekä valmentautujien omin sanoin

*Opin sen, että asioita on normaalia jännittävä,
ja asiat järjestyy, jos niihin on itse valmis panostamaan.”*

kuvaamia kokemuksia. Sovari-mittarin avulla työpajatoiminnasta saadaan valtakunnallisesti yhdenmukaista ja vertailtavaa vaikuttavuustietoa. Sovarin tuottamaa tietoa voidaan käyttää organisaatioiden oman toiminnan asiakaslähtöiseen kehittämiseen ja hyödyntää vaikuttamistyössä.

Vuoden 2017 Sovari-kyselyyn vastasi kaikkiaan 2692 valmentautujaa 138 työpajalta. Valtakunnallisten Sovari-tulosten mukaan 91 prosenttia valmentautujista on kokenut sosiaalista vahvistumista vähintään jonkin verran työpajajakson aikana. Selvää vahvistumista on kokenut 58 prosenttia valmentautujista. Sosiaalista vahvistumista koetaan useilla eri osa-alueilla samanaikaisesti. Myönteisiä edistysaskelia on koettu erityisesti arjen asioiden hallinnassa (75 % valmentautujista), opiskelu- ja työelämävalmiuksissa (72 %) sekä elämänhallinnassa ja tavoitteellisuudessa (72 %). Myönteistä muutosta on tapahtunut myös sosiaalisissa taidoissa (70 %) ja itsetuntemuksessa (67 %).¹³

Työpajatoiminta saa valmentautujilta yleisarvosanan 4,3 asteikolla 1–5. Valmentautajat antavat työpajatoiminnalle siis varsin myönteistä palautetta, ja erityisen hyvät arviot saa työpajojen valmennus. Parhaimpiin arvosanoihin ylittää työvalmennus: 4,5 sekä yksilövalmennus ja henkilökohtainen tuki: 4,4. Työpajan työtehtäville annettiin arvosana 4,2, yhteisöllisyydelle 4,1 ja osallisuudelle 4,1. Sovari-tulosten perusteella työpajatoiminta tukee hyvin luottamuksen rakentumista ja hyväksytyksi kokemisen tunteita. 92 prosenttia valmentautujista kokee, että työvalmentajat hyväksyvät heidät sellaisina kuin he ovat. Samoin 91 % valmentautujista katsoo luottavansa työpajan valmentajiin. Sovari-tulokset myös osoittavat, että valmentautajat ovat saaneet työpajalta tukea niihin asioihin, joihin ovat tarvinneetkin.¹⁴

Sovari-kyselyssä valmentautajat kuvaavat myös omin sanoin, mitä työpajajakso on heille antanut. Vastaukset ilmentävät laaja-alaista sosiaalista vahvistumista arjenhallinnan, itsetuntemuksen ja sosiaalisten taitojen kohentumisesta elämänhallinnan sekä opiskelu- ja työelämävalmiuksien parantumiseen:

*Pajajakso oli minun kohdallani nopein nousu aikoihin, 6 kk aikana ahdistukseni lähes poistui, opin käsittelemään asioita eri kulmasta, rohkaistuin isolla harppauksella niin, että sain oppisopimuspaikan liiketalouden perustutkintoon, vaikkei aiemmin ollut tietoa, mitä haluaisin opiskella. Opin sen, että asioita on normaalia jännittävä, ja asiat järjestyy, jos niihin on itse valmis panostamaan.”*¹⁵

Lähdeviitteet

- 1 Ks. Esim. Palo, Susanna (2017) Työpajatoiminta avaa mahdollisuuksia ja tukee jatkopoluille. Teoksessa Pietikäinen, Reetta & Välimaa, Anne (toim.) Mahdollisuuksia rakentamassa. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry 20 vuotta työpajakentän vaikuttajana ja kehittäjänä. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys.
- 2 Bamming, Ruth (2017) Työpajatoiminta 2016 – Valtakunnallisen työpajakyselyn tulokset. Vaasa: Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto.
- 3 Hämäläinen, Tuija & Palo, Susanna (2014) Työpajapedagogiikka. Valmennuksen pedagogisia lähtökohtia työpajalla. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys.
- 4 Hämäläinen, Tuija & Palo, Susanna (2014) Työpajapedagogiikka. Valmennuksen pedagogisia lähtökohtia työpajalla. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys.
- 5 Epävirallisen oppimisen dokumentointi – käytäntöjä ja työkaluja (2017) Paving the Way -hanke. https://www.tpy.fi/site/assets/files/1372/ep_virallisen_oppimisen_tunnistaminen_k_yt_nt_j_ ja_ty_kaluja_paving_the_way_lopullinen.pdf
- 6 Hämäläinen, Tuija & Palo, Susanna (2014) Työpajapedagogiikka. Valmennuksen pedagogisia lähtökohtia työpajalla. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys.
- 7 Emt.
- 8 http://www.edu.fi/yleissivistava_koulutus/teemat/osallisuus_ ja_ oppilaskuntatoiminta/yleissivistava_koulutus/teemat/osallisuus_ ja_ oppilaskuntatoiminta/osallisuus/yhteisollisyys
- 9 Kinnunen, Riitta (2016) Työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön vaikuttavuus. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys.
- 10 Hämäläinen, Tuija & Palo, Susanna (2014) Työpajapedagogiikka. Valmennuksen pedagogisia lähtökohtia työpajalla. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys.
- 11 OKM (2004) Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustaminen koulutusjärjestelmässä Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:7. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80422/tr27.pdf?sequence=1> (haettu 16.10.2017)
- 12 Kinnunen, Riitta (2016) Työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön vaikuttavuus. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys.
- 13 Pietikäinen, Reetta (toim.) (2017) Sovari – sosiaalisen vahvistumisen mittari. Työpajatoiminnan valtakunnalliset tulokset 2017. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys.
- 14 Emt.
- 15 Emt

kansanopistot.fi

